

**SLOVENSKÁ PSYCHOLOGICKÁ
SPOLOČNOSŤ**
pri Slovenskej akadémii vied

PSYCHOFÓRUM

***BULLETIN SLOVENSKEJ PSYCHOLOGICKEJ
SPOLOČNOSTI PRI SAV***

2/2008

Bratislava

ČO NÁJDETE V TOMTO ČÍSLE ...

NAMIESTO ÚVODNÍKA 3 SPRÁVY Z AKCIÍ 4 XXVI. Psychologické dni v Olomouci Sociálne procesy a osobnosť 2008 Opäť. Tentokrát už XI. ročník 9. Celoslovenské a 8. Medzinárodné kolo Študentskej vedeckej a odbornej konferencie študentov psychológie na Trnavskej univerzite Výročná konferencia Európskej asociácie psychológie zdravia, 9-12. september 2008, Bath, Spojené kráľovstvo Adlerovské letné stretnutia. Oravská priehrada, 5.-8.7.2008 „Ďuričove dni“. Školský psychológ a kvalita školy	SPOMÍNAME 41 PhDr. Tomáš Kováč, CSc. už nie je medzi nami BLAHOŽELÁME 43 Jubilujúci kolegovia v druhom polroku 2008 OZNAMY 44 DO KNIŽNICE ? 45 Ján Grác: Psychológia mravnosti P. Lajčiaková: Psychológia morálky
KONFERENCIE, KURZY, VÝCVIKY 13 Kvalitatívny prístup a metódy ve vedách o človeku Medzinárodná konferencia skupinovej psychoterapie Systemický manažment a koučovanie	KLUB PSYCHOFÓRUM 50 Ponuka vydavateľstva Testcentrum Novinky z Portálu
PREHĽAD KONFERENČNÝCH PODUJATÍ VO SVETE A U NÁS 16	
PREDSTAVUJEME 18	
NÁZORY, KOMENTÁRE, OHLASY 23 Psychológiu aj do dopravy (D. Kováč) Niečo iné o dopravnej psychológii (P. Váš) Stanovisko prezídia Slovenskej komory psychológov Stanovisko spoločnosti CASSYS Psychodiagnostika Odpoveď na recenziu J. Stempelovej (A. Heretik, A. Heretik, jr.)	

Namiesto úvodníka.....

Vážené kolegyně a kolegovia,
náš informačný bulletin Psychofórum vydávame dvakrát ročne a na tomto mieste, v druhom čísle bežného roka, zvykneme robiť plány do budúcnosti, robíme čiastočné bilancie našej aktivity a zaoberáme sa aktuálnymi otázkami či problémami, ktoré prináša život.

Podľa platných stanov, výbor SPS je volený na tri roky. Pretože tento čas uplynul, zvolali sme Valné zhromaždenie na 9.október 2008 do Košíc, kde sa konala významná konferencia z príležitosti 40 rokov výučby psychológie na východnom Slovensku a 90. rokov od narodenia pána Prof. Jána Hvozdíka, významného zakladateľa a priekopníka psychológie v tejto časti republiky, a preto sme predpokladali, že sa tam zide veľká časť členov SPS a budeme môcť bilancovať, t.j. predniesť správu o činnosti, správu o hospodárení, revíziu správu....žiaľ, **nezišiel sa nás potrebný počet a Valné zhromaždenie nebolo uznášaniaschopné.** Ide o nechut' stretávať sa, alebo nechotu venovať chvíľu času profesiovej organizácii? Podotýkam, že Valné zhromaždenie je najvyšším orgánom SPS, máme v pláne navrhnúť isté menšie úpravy v stanovách, napr. aj platenie členského v novej mene od budúceho roka a pod., a tieto zmeny nie je možné urobiť inde než na VZ. **Pozývame vás všetkých teda ešte raz na "náhradné" VZ, ktoré bude 28.11.2008 o 15. hod. v zasadačke ústavov spoločenských vied SAV (prízemie) v areáli na Patrónke v Bratislave. Pozvánka je vložená do bulletinu, príd'te v čo najväčšom počte.**

Ak som spomínal nechut' stretávať sa, istým obrazom je aj nízka aktivita v ďalších oblastiach našej spoločnej práce. Ide o tradičný problém adresára, ktorý sa nám nedarí zostaviť na primeranej úrovni (odpoveď sme dostali cca od 10% členov), ešte závažnejšie však vidím napr. to, že sme museli v bulletine "zavrieť" rubriku "Metodologické okienko" (nieť záujem o tak dôležitú vec.....?). Na druhej strane sme aktuálne otvorili nové okienko, nazvali sme ho "Komentáre.....", kde reflektujeme niektoré problémy, ktoré sa vyskytujú v našej práci a kde dávame priestor na vyjadrenie názorov na profesiovú činnosť.

V tomto roku sme mali viacero príležitostí zaspomínať si na významných slovenských psychológov, okrem Prof. Hvozdíka (90) sme si pripomenuli aj storočnicu narodenia zakladateľa slovenskej psychológie, Prof. Antona Jurovského, milé stretnutie nieslo názov "Seminár úcty a vďaky...". Nemenej významným je určite aj naše jubileum, ktoré mienime osláviť budúci rok na zjazde slovenských psychológov a Psychologických dňoch - naša "Slovenská psychologická spoločnosť pri SAV" má 50 rokov, príležitostí na hodnotenie a plány do budúcnosti bude dosť a verím, že tieto "abrahámoviny" oslávim ako sa patrí.

Psychofórum je informačný bulletin, prináša základné informácie o našich aktivitách, preto vás žiadame o včasné zaslanie všetkých plánovaných akcií do budúceho roku, uverejníme ich v prvom čísle 2009.

So želaním úspechov na všetkých frontoch v roku 2009 a chuti stretávať sa....

Ivan Sarmány-Schuller

XXVI. Psychologické dni v Olomouci

K najvýznamnejším akciám, s bohatým odborným programom a zrejme aj s najväčším zastúpením psychologov z Čiech, Moravy a Slovenska patria Psychologické dni, ktoré každoročne v septembri organizujú Českomoravská psychologická spoločnosť a Slovenská psychologická spoločnosť pri Slovenskej akadémii vied.

Na jeseň tohto roku sa pridala k tradičným organizátorom ČMPS a SPS pri SAV, aj Katedra psychológie Univerzity Palackého v Olomouci. Zásluhou perfektne zvládnutej organizačnej práce mohli v dňoch 4. – 6. 9. 2008, na tradičnom mieste v Česku, v krásnom meste Olomouc, na pôde Právnickej fakulty UP rokovat účastníci už XXVI. Psychologických dní. Tematické zameranie bolo veľmi aktuálne „Já & my a oni“. Ako výstižne uviedol v úvodnej časti programu PhDr. Jaroslav Šturma, predseda ČMPS: „Témou je tentokrát dynamický a v priebehu života jednotlivca i spoločnosti stále sa meniaci vzťah medzi jedincom, jeho blízkym spoločenstvom a okruhom ostatných ľudí. Budeme sa pýtať, ako sa z hĺbín nevedomia vynára ľudský jedinec so svojou psychologickou identitou a prežívaním, ako mu v tom pomáha či bráni jeho najbližšie prostredie, „jeho ľudia“, ako človek vstupuje do sveta a učí sa žiť, spolupracovať a súťažiť s ostatnými ľuďmi. Prostredníctvom jednotlivých príspevkov, tak ústnych, ako aj posterových, je nastolený tento proces z najrôznejších uhlov psychologických disciplín (rodina, škola, práca...), a to v zdraví, aj v chorobe, a tiež v priebehu celej životnej cesty“.

Záujem referujúcich o toto tematické zameranie bol veľký. Na podujatí odznel rekordný počet 134 príspevkov, z toho 42 posterov, 92 ústnych prezentácií, vrátane 1 panelovej diskusie a 1 workshopu. Potešiteľnou bola aktívna účasť slovenských kolegyň a kolegov (41 príspevkov), čo je približne 29 %. Rokovania prebiehali v prvý deň v pléne a počas ďalších dní v paralelných sekciách k týmto odborným okruhom: Potreby detí a nároky rodičov; Psychodiagnostika; Úskalia pracovného prostredia; Šport a pohybové aktivity v súčasnej spoločnosti; Deti raného veku a my dospelí; Inteligencia a tvorivosť; Vodiči a my; Starnutie a psychológia; Workshop: Psychologická prvá pomoc obetiam hromadných nešťastí; Násilie v spoločnosti; Rôzne. Značnú pozornosť, predovšetkým českých účastníkov, vzbudili aj vystúpenia v študentskej sekcii a panelová diskusia k problematike vzdelávania v psychológii. Stalo sa už dobrým zvykom, že rokovania v pléne, ako aj v sekciách moderovali českí aj slovenskí odborníci.

Psychologické dni 2008 mali veľmi dobrú nielen odbornú a vedeckú úroveň. Českí kolegovia sa postarali aj o veľmi príjemné spoločenské zarámčovanie konferencie. V prvý deň konferencie to bola uvítacia recepcia a na druhý deň vydarený spoločenský večer v podhradí Bouzova a nočná prehliadka nádherného hradu Bouzov.

Novinkou na tohtoročných XXVI. Psychologických dňoch bolo udeľovanie Študentskej ceny ČASP trom najlepším príspevkom prezentovaným v posterovej sekcii. Cenu udeľovala Česká asociácia študentov psychológie. Porota bola zložená zo študentov

psychológie olomouckej katedry v zložení Jana Bartošová, Klára Bendová, Ivo Hrdina. Porota hodnotila príspevky podľa týchto hlavných kritérií: 1. formálne spracovanie; 2. obsahová náplň; 3. grafické spracovanie; 4. celkový dojem. Slávnostné vyhlásenie sa uskutočnilo na spoločenskom večere 5. 9. 2008. Ktoré postery zvíťazili? Prvé miesto získali Eva Farkašová, Monika Gregussová a Bronislava Kunderátová: Intervenčný program pre rómske deti na rozvoj komunikačných a iných sociálnych zručností. Na druhom mieste sa umiestnila Lenka Šmídová: Vzťah medzi diurnální preferencií, osobnostnými faktory a vybranými faktory životného štýlu. Tretie miesto oprávnené patrilo Simone Veseličovej: Verbálna komunikácia medzi žiakom a učiteľom: situačné verzus osobnostné faktory. Blahoželáme víťazkám a gratulujeme k výbornému nápadu Českej asociácii študentov. Budú ich nasledovať aj Slováci?

Záverom treba poďakovať všetkým organizátorom a sponzorom tohtoročných XXVI. Psychologických dní, ako aj aktívnym i pasívnym účastníkom za ochotu spolupracovať a participovať na nich.

Mária Bratská – podpredsedníčka SPS pri SAV

Sociálne procesy a osobnosť 2008

Opäť. Tentokrát už XI. ročník

V dňoch 15.-17.9.2008 sa v Kongresovom centre Academia v Starej Lesnej vo Vysokých Tatrách uskutočnil už XI. ročník medzinárodnej vedeckej konferencie „Sociálne procesy a osobnosť 2008“. Hlavným tohtoročným usporiadateľom konferencie bol Ústav experimentálnej psychológie SAV v Bratislave.

Konferencia „Sociálne procesy a osobnosť“ si už našla svoje miesto v povedomí odbornej psychologickkej verejnosti ako vedecké podujatie zamerané na základný a aplikovaný výskum v oblasti sociálnej psychológie a psychológie osobnosti. Na jej pravidelnej každoročnej organizácii sa striedavo podieľajú štyri akademické pracoviská – dve zo SR (Ústav experimentálnej psychológie SAV v Bratislave, Spoločenskovedný ústav SAV v Košiciach) a dve z ČR (Psychologický ústav AV ČR v Brne, Psychologický ústav FF MU v Brne). Tento rok, prilákali Vysoké Tatry, napriek upršanému a náhle chladnému počasiu, viac ako 130 aktívnych účastníkov – kolegov a kolegýň zo Slovenska, Českej republiky, Rakúska, Poľska, Spojených štátov amerických.

Odborné zameranie XI. ročníka vymedzovala hlavná téma „Osobnosť a procesy zvládania“. Problematika „zvládania“ nebola zvolená náhodne, ale ako ocenenie doterajšej vedeckej práce kolegyne RNDr. Zdenky Ruiselovej, CSc. (ÚEP SAV, Bratislava), ktorá tento rok oslávila životné jubileum. Práve jej a jej práci bola venovaná časť rokovania. Vystúpili v nej napr. Mgr. P. Halama, PhD. (ÚEP SAV, Bratislava) s referátom o

teoretických konceptoch a konkrétnych výsledkoch z výskumu zmyslu života ako pozitívneho faktora v procese zvládania psychickej záťaž. Prof. PhDr. K. Paulík, CSc. (FF OU, Ostrava) prednášal o vzťahu medzi zvládaním a prežívaním spokojnosti a o činiteľoch, ktoré tento vzťah sprostredkovávajú. O osobnostnom konštrukte potreba štruktúry v kontexte rozhodovania a zvládania prednášal PhDr. I. Sarmány Schuller, CSc. (ÚEP SAV, Bratislava) a o priamej spolupráci s jubilanťou na výskume tzv. counterfactual thinking (premyšľanie o neuskutočnených alternatívach) vo vekovom kontexte hovorila doc. PhDr. M. Bratská, CSc. (FF UK, Bratislava).

Na hlavnú tému konferencie nadväzovali čiastkové témy: „Teória, metodológia a psychodiagnostika“, „Sociálne procesy a osobnosť vo vývine“, „Kognície, múdrosť a osobnosť“, „Kvalita života a zdravie“, „Osobnosť, profesia, spoločnosť“. Bohatý odborný program bol počas troch rokovacích dní rozdelený do 12 orálnych a 2 posterových sekcií (posterovú prezentáciu využilo viac ako 60 účastníkov). Aj keď by sme tak radi urobili, na krátkej ploche stránok bulletinu Psychofóra nemožno menovite spomenúť každého, kto aktívne prispel k odbornému programu. Spomeňme preto ešte aspoň referáty, ktoré XI. ročník otvárali a zahajovali odbornú rozpravu. Ako prvé odznelo kritické porovnanie experimentálnych postupov v ekonómii a psychológii od prof. PhDr. V. Bačovej, DrSc. (riaditeľka ÚEP SAV, Bratislava). Po nej si zobral slovo popredný metodológ, prof. PhDr. O. Mikšík, DrSc. (FF UK, Praha), ktorý upozornil na možnosti, podmienky a predpoklady skúmania osobnosti pomocou výpočtovej techniky. Vybrané metódy individualizovanej diagnostiky kvality života predstavil prof. PhDr. J. Mareš, CSc. (UK, Praha). S problémom rozlišovania a zvládania distinkcie – teda odhaľovania zmien v stimulácii organizmu, prebiehajúcich v časovo pomalých (podprahových) intervaloch oslovil publikum prof. PhDr. D. Kováč, DrSc. (ÚEP SAV, Bratislava). PhDr. I. Slaměník, CSc. (FF UK, Praha) predstavil vybrané výsledky (s dôrazom na ČR) z medzinárodného komparačného výskumu regulácie emócií v interpersonálnych vzťahoch. Úvodnú sekciu ukončilo rodinné duo prof. PhDr. E. Sollárová, CSc. a PhDr. T. Sollár, PhD. (FSVaZ UKF, Nitra) prezentáciou novej metodiky pre diagnostiku adaptívnych zručností rómskych detí.

Čo nás veľmi teší, je, že pôvodne česko-slovenské odborné podujatie sa každým rokom čoraz viac rozrastá o ďalších záujemcov z iných európskych, dokonca i mimo európskych krajín. K aktívnym zahraničným hosťom tohtoročného XI. ročníka patrili najmä kolegovia z Poľska, z ktorých viacerí neboli na Sociálnych procesoch a osobnosti prvýkrát. Prof. M. Szczepański a Dr. W. Ślęzak-Tazbir (Univerzita Ślaski, Katowice) predniesli referát na tému problémy modernej osobnosti v civilizačných výzvach. Dr. M. P. Wiechetek a Dr. M. Jarosz (Univerzita Lublin) reprezentovali psychológiu religiozity a predstavili vybrané výsledky z výskumu, ktorý realizujú aj v spolupráci so slovenskými kolegami (z ÚEP SAV v Bratislave). Dr. Ewa Ryś (Univerzita Szczeciński, Szczecin) prezentovala poster na tému duchovnosť ako regulátor aktivity človeka. Nakoniec spomeňme Dr. Johna Buechelera (Florida) – hosť a z najvzdialenejšej krajiny na XI. ročníku – ktorý predniesol referát na tému zrodenie a strach smrti z pekla.

V rámci niekoľkoročnej série konferencií „Sociálne procesy a osobnosť“ sa každým rokom stretli poprední odborníci – psychológovia. Ako možno vidieť, XI. ročník v tomto

smere vôbec nezaostával. Potešiteľné je však aj to, že o tieto stretnutia prejavujú čoraz väčší záujem mladí psychológovia – vedci, ako aj samotní študenti vysokých škôl.

Súčasťou konferencie bol spoločenský večer organizovaný s podporou mesta Viedeň a Medzinárodného časopisu pre sociálnu psychológiu a skupinovú dynamiku v hospodárstve a spoločnosti (Internationale Zeitschrift für Sozialpsychologie und Gruppendynamik in Wirtschaft und Gesellschaft) ako pripomenutie si plodnej vedeckej spolupráce s viedenskými kolegami v minulosti a zároveň ako príležitosť pokračovať v rozvíjaní týchto vzťahov v budúcnosti.

Záverom už len toľko, že pre tých, ktorí sa o konferencii Sociálne procesy a osobnosť 2008 chcú dozvedieť ešte viac, je k dispozícii webová stránka konferencie: www.psychologia.sav.sk/staralesna2008/index.html

*Lenka Golecká
Jitka Gurňáková
Imrich Ruisel*

9. Celoslovenské a 8. Medzinárodné kolo Študentskej vedeckej a odbornej konferencie študentov psychológie na Trnavskej univerzite

Psychologická ŠVOK sa už každoročne stáva priestorom, kde prezentujú svoje práce študenti psychologických katedrií a inštitútov z Česka a Slovenska. Tento rok sa pod toto podujatie uskutočnilo v Trnave, pod organizačným patronátom Katedry psychológie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity. Táto akcia bola pre domácich organizátorov výnimočnou udalosťou, a to najmä preto, lebo úplne prvé kolo ŠVOK (vtedy ešte slovenské) sa uskutočnilo v roku 2000 práve na tejto katedre a univerzite. Po ôsmich rokoch sa toto podujatie vrátilo na túto katedru, čo bolo aj priestorom na porovnanie, kam sa za ten čas psychologická ŠVOK dostala. Kým na spomínanom podujatí v roku 2000 sa so svojimi prácami zúčastnili študenti troch katedrií zo Slovenska, na tohtoročné podujatie vyslalo svojich študentov až 13 katedrií či inštitútov psychológie z 13 fakúlt 10 univerzít nielen zo Slovenska ale aj z Česka.

Súťažiaci študenti prezentovali svoje práce počas dvoch dní 28.-29.4.2008 pred odbornou porotou zloženou z pracovníkov jednotlivých katedrií či inštitútov. Celkovo počas týchto dní zaznelo 22 prezentácií, ktoré boli podrobené náročnému hodnoteniu a kritike odbornej poroty. Ceny sa udeľovali v dvoch kategóriách: v medzinárodnom kole, a v celoslovenskom kole. Okrem toho, samotní študenti tiež dostali možnosť hlasovať za najlepšiu prácu v osobitnej kategórii Cena študentov. Výhercovia boli odmenení psychologickou literatúrou a poukážkami na nákup kníh vo vydavateľstve Portál, výherca študentského hlasovania vyhral zájazd od cestovnej kancelárie BUBO.

Výsledky:

8. Medzinárodné kolo ŠVOK katedier psychológie

1. miesto - Daniel Dostál: Pořadí narození a emoční inteligence. Katedra psychologie, Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc.

2. miesto - Lucia Manišová: Vnímaná obťažujúca sociálna opora a jej vzťah s vybranými osobnostnými charakteristikami u adolescentov. Katedra psychológie, Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, Trnava.

3. miesto - Jana Hušeková: Osobná epistemológia študentov a študentiek bakalárskeho stupňa vysokých škôl v kontexte vybraných premenných a jej dimenzie. Ústav aplikovanej psychológie Fakulty sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského, Bratislava.

Martin Loučka: Koncept smrti u dětí. Katedra psychologie, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Brno.

Hana Luciaková: Jazykovo - kognitívne schopnosti čítania u rómskych detí. Katedra psychológie, Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava.

9. Celoslovenské kolo ŠVOK katedier psychológie

1. miesto - Lucia Manišová: Vnímaná obťažujúca sociálna opora a jej vzťah s vybranými osobnostnými charakteristikami u adolescentov. Katedra psychológie, Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, Trnava.

2. miesto - Jana Hašková: Odpúšťanie v kontexte duševného zdravia. Katedra psychológie, Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica.

Jana Hušeková: Osobná epistemológia študentov a študentiek bakalárskeho stupňa vysokých škôl v kontexte vybraných premenných a jej dimenzie. Ústav aplikovanej psychológie Fakulty sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského, Bratislava.

3. miesto - Hana Luciaková: Jazykovo - kognitívne schopnosti čítania u rómskych detí. Katedra psychológie, Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava.

Vít'az ceny študentov

Martin Loučka: Koncept smrti u dětí. Katedra psychologie, Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita, Brno

Samozrejme, podujatie nebolo len súťažou, ale aj priestorom pre vzájomné spoznávanie, obohacovanie, a výmenu informácií medzi učiteľmi aj medzi študentmi zúčastnených katedier. Tá sa diala nielen počas prestávok ale aj počas spoločenského večera, ktorého súčasťou bola hudba a tanec, čo mnoho študentov a niekoľko pedagógov s chuťou využilo. Ostáva len veriť, že podujatie splnilo svoj cieľ - stimulovať študentov psychológie ku kvalitnej vedeckej práci, a že na ďalších kolách (najbližšie je plánované budúci rok v Prahe na Pedagogickej fakulte Karlovej univerzity) sa znovu stretnú zástupcovia jednotlivých katedier v takom hojnom počte.

Ďalšie informácie o podujatí, ako aj fotky či plné texty všetkých súťažných prác možno nájsť na webovej stránke podujatia <http://katpsych.truni.sk/svok>.

Peter Halama

Výročná konferencia Európskej asociácie psychológie zdravia, 9-12. september 2008, Bath, Spojené kráľovstvo

Historické mesto Bath v južnom Anglicku bolo v septembri 2008 dejiskom 22. výročnej konferencie Európskej asociácie psychológie zdravia (EHPS). Približne 750 účastníkov zo všetkých kútov Európy malo možnosť sa oboznámiť so siedmimi stovkami príspevkov, medzi nimi i zo Slovenska. Výsledky aktuálneho výskumu z oblasti kvality života pacientov trpiacich chronickými ochoreniami prezentovali Mgr. J. Benka a J.P. van Dijk v mene Mgr. Z. Škodovej. Zdraviu adolescentov boli venované príspevky doc. O. Orosovej, dr. A. Madarasovej Geckovej, dr. B. Gajdošovej, dr. P. Tavela, Mgr. Z. Veselskej, Mgr. Z. Tomčíkovej, Mgr. F. Salonnu, Mgr. O. Kalinu, Mgr. R. Šebeňu, Mgr. P. Kolarčika a Mgr. L. Pitela. Ich empirický výskum sa zaoberal zdravím a rizikovým správaním mladých ľudí v súvislosti s celým spektrom psychologických a sociálnych faktorov. Od napr. sebaúcty, sociálnej opory, religiozity cez rodinný a socioekonomický stav až po regionálne rozdiely.

Spomedzi niekoľkých desiatok autorov získala dr. Madarasová Gecková cenu za najlepší poster prezentovaný v druhý deň konferencie. Abstrakty všetkých príspevkov boli publikované v časopise *Psychology and Health*.

Ako jednu z obzvlášť diskutovaných tém tohoročnej konferencie treba spomenúť vzťah úmyslu a samotnej realizácie rizikového správania. Keďže v súčasnosti sa spomenutému vzťahu venuje v akademických kruhoch nebyvalá pozornosť, bola namieste okrem prezentácií empirických zistení i beseda o podstate tohoto vzťahu a zmyslupnosti jeho skúmania, kde zazneli aj skeptické ohlasy. Svoje miesto mali v programe aj „tvrdé vedy“ a interdisciplinarita: záverečná prednáška psychiatričky a psychologičky J. Kiecolt-Glaserovej, mapujúca aktuálny výskum v psychoneuroimunológii, bola pre viacerých z nás (teda zďaleka nielen pre odborníkov v imunológii) najzaujímavejšou a najinšpirujúcejšou udalosťou celého podujatia.

Miesto programu i nocľahu účastníkov - novopostavený campus University of Bath – bol situovaný niekoľko kilometrov od mesta Bath. Organizatori však účastníkom poskytli možnosť vzhliadnuť pamätihodnosti mesta, a zároveň možnosť nadviazať profesionálne kontakty aj v menej formálnej situácii: pri recepcii v rekonštruovaných starorímskych kúpeľoch a v posledný večer konferencie slávnostnou večerou a zábavou.

V mene všetkých účastníkov Vám vrelo odporúčam účasť na nasledujúcej výročnej konferencii EHPS, ktorý sa uskutoční 26. až 29. septembra 2009 v talianskej Pise. Informácie budú čoskoro dostupné na internetovej stránke organizácie (www.ehps.net). Na záver konferencie budú vedecky relevantné príspevky prezentované výskumníkmi do 35 rokov odmenené Cenou pre mladých výskumníkov (Young Researchers Award). Prednostne by malo ísť o vedcov z "krajín s nízkymi ekonomickými zdrojmi" podľa Svetovej Banky, medzi ktoré stále patrí aj SR. Odmena pokryje registračný poplatok (skorý termín) a časť cestovných výdavkov.

Tradične sa v dobe krátko pred výročnou konferenciou uskutočnia aj workshopy Create a Synergy, venované podpore vzdelávania a výskumným spoluprácam v oblasti psychológie zdravia. Možnosti grantov pre tieto workshopy budú taktiež zverejnené na stránke EHPS.

Lukáš Pitel

Adlerovské letné stretnutia

Oravská priehrada, 5.-8.7.2008

Letné, odbornopriateľské stretnutia sympatizantov adlerovskej psychológie, sa už aj na Slovensku stávajú pravidelným podujatím. Slovenská adlerovská spoločnosť ich pravidelne organizuje začiatkom letných prázdnin, nielen ako odbornú vzdelávaciu akciu, ale v duchu posilňovania základného citu spolupatričnosti a rovnosti medzi všetkými zúčastnenými, aj ako príjemné spoločenské aktívno-relaxačné stretnutie. Prichádzajú na ne nielen odborníci – vyškolení adlerovskí terapeuti a frekventanti adlerovských výcvikov, ale aj laickí záujemcovia – sympatizanti a „ochutnávači“ Adlerových myšlienok a ich príbuzní.

Rovnako tomu bolo aj tento rok. Už po štvrtýkrát sa uskutočnila adlerovská letná škola, tentoraz v malebnom prostredí oravských hôr a Oravskej priehrady, v príjemnom hoteli Altis. Hlavným odborným hosťom stretnutia bol Erik Mansager, PhD. – aktívny adlerovský terapeut zo Spojených štátov amerických, profesor na Adler School of Professional Psychology v Chicagu, člen APA, člen Americkej poradenskej asociácie, bývalý prezident Adlerovskej spoločnosti v štáte Arizona, bývalý prezident Severoamerickej spoločnosti Adlerovskej psychológie. A okrem toho: príjemný, skromný, hlbavý a charizmatičký človek.

Počas štyroch dní prednášal na tému Životný štýl a metaterapia. Metaterapia je súčasťou adlerovského terapeutického prístupu. Je to tá časť procesu s klientom, počas ktorej sa riešený problém posúva z osobnej roviny vyššie – do tzv. filozofického diskurzu. Je to snaha stimulovať vnútorné zdroje klienta, jeho ľudský potenciál, kreatívne

sily, jeho najlepšie Self. Ak sa tak podarí, cieľom je pochopiť systém vlastných presvedčení v širšom kontexte optimálnych ľudských hodnôt, v kontexte kooperácie s komunitou, v ktorej žije, v kontexte sociálnej spravodlivosti a spoločenskej zodpovednosti.

Bola to pomerne zložitá téma a nová aj pre odborníkov. Ale tak ako to na letných stretnutiach býva, aj tentokrát jej čo najpresnejšiemu pochopeniu pomáhali konkrétne cvičenia a kazuistiky s reálnymi klientmi, ktorými bolo prednášanie profesora E. Mansagera dopĺňané. Bolo nenahraditeľným zážitkom vidieť tohto odborníka pri demonštrácii terapeutickej práce s reálnym klientom.

Okrem odbornej časti, bol program bohatý aj na spoločensko-relaxačné aktivity. K dispozícii bol bazén, sauna, pripravené boli spoločenské hry a akcie pre deti účastníkov, výlet na Oravský hrad, lezecká stena. Pocitu príjemne a užitočne stráveného času nezabránili ani upršané júlové večery a presunutá záverečná grilovacia párty do jedálne hotela. Aj keď tie oravské rána – tak tie boli nádherné.

Štvrté letné adlerovské stretnutie je už za nami, ale ak máte pocit, že by sa vám také čosi páčilo a bolo pre vás aj odborne užitočné – sledujte webovú stránku Slovenskej adlerovskej spoločnosti (<http://www.alfredadler.sk/>) – a dozviete sa všetky potrebné informácie, aby ste mohli prísť na ten nasledujúci – piaty ročník. Uskutoční sa v termíne 4. – 7. júl 2009 a bude venované Poradenstvu pri sexuálnych problémoch a poruchách. Organizátori a lektor Samuel Schurer vás už teraz všetkých srdečne pozývajú.

Lenka Golecká

„Ďuričove dni“ Školský psychológ a kvalita školy

V dňoch 19. - 20. septembra 2008 sa v Nitre na Pedagogickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa uskutočnila Medzinárodná konferencia a odborný seminár Školský psychológ a kvalita školy. Organizátormi podujatia bola Katedra pedagogickej a školskej psychológie v spolupráci s Asociáciou školskej psychológie SR a ČR. Na konferencii sa stretli psychológovia zo Slovenska, Česka ako aj odborníci z Holadska a USA.

V prvý deň podujatia, po príhovoroch predsedkyne AŠP PhDr. Jany Zapletalovej z ČR a pani dekanke PF UKF Prof. Gabriely Porubskej, pod záštitou ktorej sa konferencia konala, boli v pléne prezentované príspevky venované školskej psychológii v kontexte EU, najmä v ISPA (Medzinárodnej asociácii školských psychológov). G. Herényiová, prof. J. Mareš a prof. S. Štech z ČR sa zaoberali kvalitou života žiakov a de – profesionalizáciou školstva a psychológie v súčasnom svete. Kolegyňa PhDr. M. Čapková informovala o metodickej podpore školských psychológov v ČR v rámci projektu VIP Kariéra, a Doc. E. Komárik pojednával o ochranných faktoroch vývinu osobnosti dieťaťa.

Po rokovaní v pléne sa účastníci konferencie rozdelili do dvoch sekcií. V prvej sekcií Psychológ v edukačnom systéme, sa diskutovalo najmä o profesných kompetenciách školského psychológa, kde odznelo osem príspevkov, a rozvinula sa čulá a plodná diskusia. Paralelná sekcia rozoberala problematiku duševného zdravia učiteľov a žiakov, na ktorej Večerný spoločenský program bol spoločný aj pre práve prebiehajúce „7. Medzinárodné Consortium Second Step“ – programu sociálneho a emocionálneho učenia žiakov, ktorého účastníkmi boli odborníci z 12 krajín sveta, a do ktorého je zapojené aj Slovensko, pod názvom programu „SRDCE NA DLANI“ (Gajdošová, Herényiová).

Kultúrny program bol založený na ľudových tradíciách Slovákov. Vysoko ho ocenili najmä zahraniční účastníci spoločenského večera, súčasťou ktorého boli ponúkané aj slovenské jedlá a nápoje, ktoré si zahraniční hostia veľmi pochvaľovali.

Druhý deň odborného programu patril zahraničným hosťom z USA, Fínska a Holandska, ktorí prezentovali svoje programy na zníženie násilia a agresivity v školách.

Záverečná sekcia konferencie obsahovala príspevky k integrácii žiakov so špecifickými poruchami učenia a správania v školách, vrátane rómskych žiakov a prisťahovalcov.

Medzinárodná konferencia splnila svoj cieľ, poskytla účastníkom možnosť konfrontácie so súčasným stavom a problémami, ktoré trápia školských psychológov tak na Slovensku, ako aj v Čechách a ako ukázali neformálne rozhovory na spoločenskom podujatí aj v ostatných kútoch sveta.

Počas konferencie sa uskutočnilo aj zasadnutie výkonného výboru AŠP SR a ČR, a prediskutovali sa plány do ďalšieho obdobia. Spoločné stretávanie sa odborníkov z oblasti školskej psychológie je každoročné. Strieda sa krajina, a tak bude pokračovať v budúcom roku v auguste, tradične v Zlíne, pod názvom Novinky školní a pedagogické psychologie. Všetkých zanietencov školskej psychológie radi privítame.

Gabriela Herényiová

KONFERENCIE, KURZY, VÝCVIKY

Katedra psychologie, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci
Centrum adiktologie Psychiatrické kliniky, 1. lékařská fakulta, Univerzita Karlova v
Praze

organizují

VIII. česko-slovenskou konferenci Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku „Kvalitativní přístup pro praxi“

Místo konání:

Umělecké centrum – „Konvikt“, Univerzita Palackého v Olomouci
Univerzitní 3, Olomouc

Termín konání:

19. – 20. ledna 2009

Program a aktuální informace ke konferenci: budou zveřejněny na internetových stránkách
www.psych.upol.cz a www.adiktologie.cz.

Důležité termíny:

Uzávěrka přihlášek a zaslání plateb – včasná registrace: **do 15. prosince 2008**

Uzávěrka přihlášek a zaslání plateb – pozdější registrace: **do 10. ledna 2009**

Uzávěrka zaslání abstrakt sdělení: **do 30. listopadu 2008**

Přihlášky a abstrakta:

Přihlášky i abstrakta je možné vyplnit pouze v elektronické podobě na webových stránkách
adiktologie – www.adiktologie.cz

Konferenční poplatky:

Konferenční poplatek zahrnuje vstup na konferenci, vytištěný program konference, knihu
abstrakt, sborník konference, občerstvení v průběhu konference a večerní program.

Poplatek nezahrnuje ubytování ani hlavní stravu (obědy a večeře).

Výše poplatku byla stanovena na:

- 700,- Kč (pro studenty* 400,- Kč) při včasné registraci (do 15. 12. 2008)

- 850,- Kč (pro studenty* 450,- Kč) při pozdější registraci (do 10. 1. 2009)

- při platbě na místě pak 1000,- Kč (pro studenty* 500,- Kč).

Organizační výbor konference:

Doc. PhDr. Vladimír Řehan

Doc. PhDr. Michal Miovský, Ph. D.

PhDr. Matuš Šucha, Ph. D.

Mgr. Miroslav Charvát

**Česká společnost pro psychoanalytickou psychoterapii
Evropská federace pro psychoanalytickou psychoterapii**

organizují

Mezinárodní konference skupinové psychoterapie
„Bridging Identities. Clinical Impact of Groups“,

28.- 31.5. 2009 v Praze

Téma: Současná skupinové terapie a skupinová analýza

Integrální součástí konference reflektující oboustranný vliv hlubinně psychologických a kulturních proudů je plánovaná výstava výtvarného umění, multimediální prezentace a další doprovodné akce vztahující se k tématu propojování identit.

Oficiálním jazykem konference je angličtina, hlavní přednášky budou přeloženy do češtiny.

Bližší informace: <http://www.efpp2009.cz>

Lucie Lucká,
za ČSPAP a konferenční výbor

Informácia o pripravovanej akcii:

V dňoch 16. – 18. júla 2009 bude v Budapešti už 30. medzinárodná konferencia spoločnosti na výskum anxiety a stresu (STAR). Srdečne pozývame všetkých kolegov, ktorí v danej oblasti pracujú alebo sa o danú problematiku zaujímajú. Bližšie informácie podá národný reprezentant STAR za Slovensko (Ivan Sarmány-Schuller na email adrese: expssarm@savba.sk, alebo ďalšie informácie získate na www.hupe.hu/STAR2009/ alebo od lokálneho organizátora: ltoth@mail.hupe.hu.

ISZ Košice Košický inštitút pre systemickú skúsenosť

organizuje

100-hodinový intenzívny tréning pre manažérov, trénerov, lektorov, koučov a poradcov s využitím systemického prístupu

"Systemický manažment a koučovanie"

Komu je tréning určený:

- Všetkým, ktorí v komplexných procesoch firemných zmien čelia situáciám, v ktorých sa vynára viac otázok, než osvedčených postupov a riešení.
- Všetkým, ktorí sa potrebujú učiť novému a chcú profesionálne rásť.
- Manažérom, riadiacim pracovníkom na rôznych úrovniach a pozíciách, vedúcim pracovných tímov, všetkým, ktorých efektivita práce je bezprostredne a tesne zviazaná s tzv. ľudským faktorom - účinnou interpersonálnou komunikáciou v sociálnych firemných systémoch.

Obsahový rámec tréningu:

- Teória (20 hodín) - moderná teória systémov, aplikovaná na komplexný sebaorganizovaný firemný systém; model ponúkajúci pomoc a nastoľovanie opatrení, reflektovanie ako metóda systemického riadenia (self management).
- Prax (60 hodín) - Techniky vedenia tzv. konštruktívneho rozhovoru a jeho intenzívny tréning.
- Supervízia (20 hodín) - Priama supervízia rozhovorov účastníkov v skupine; supervízia videozáznamov rozhovorov, uskutočnených v pracovnom kontexte účastníkov.

Miesto konania: Košice

Štruktúra tréningu:

4 stretnutia (skupina má 8 - 12 účastníkov), raz za šesť až osem týždňov.

Termíny stretnutí:

- 1.stretnutie: **13.-15.2.2009**
- 2.stretnutie: 3.- 5.4. 2009
- 3.stretnutie: 8.- 10.5. 2009
- 4.stretnutie: 12.-14.6.2009

Podrobnejšie informácie a kontakt: www.isz.sk

PREHLAD KONFERENČNÝCH PODUJATÍ

Vo svete

24. - 28. január 2009

European Congress of Psychiatry - AEP
2009 Lisbon , Portugal
<http://www.kenes.com/aep/>

11. – 14. február 2009

International Neuropsychological Society
(INS) Annual Conference
Atlanta, Georgia, USA
<http://www.the-ins.org/meetings>

26. – 28. marec 2009

1st International Conference on
Psychology and Education: Practices,
Training and Research
Covilha, Portugalsko
<http://www.icped.ubi.pt/>

1. – 5. apríl 2009

Society for Research in Child
Development Biennial Meeting
Denver, Colorado, USA
<http://www.srcd.org/biennial.html>

2. – 4. apríla 2009

Biennial Meeting, Society for Research in
GChild Evleopmnet
Denver , Colorado , USA

21. – 24. máj 2009

21st Annual Convention, Association for
Psychological Science
San Francisco, California, USA
[http://www.psychologicalscience.org/
convention/](http://www.psychologicalscience.org/convention/)

27.– 30. máj 2009

Association for Psychological Science
21st Annual Convention
Boston , Massachusetts , USA
[www.psychologicalscience.org/
convention/future_conventions.cfm](http://www.psychologicalscience.org/convention/future_conventions.cfm)

Jún, 2009

First World Congress on Positive
Psychology
Details to be announced

11. – 13. jún, 2009

Canadian Psychological Association (CPA)
Annual Convention
Montreal, Quebec, Kanada
www.cpa.ca

8. – 11. jún 2009

3rd International Conference on
Psychology (Athens Institute for
Education and Research)
Atény, Grécko
<http://www.atiner.gr/docs/Psychology.htm>

28. jún -2. júl 2009

XXXII Interamerican Congress of
Psychology Guatemala, Guatemala
www.sip2009.org

7. – 10. júl 2009

11th European Congress of Psychology
Oslo, Nórsko
www.ecp2009.no

6. – 9. august 2009

117th Annual Convention of the American
Psychological Association
Toronto, Ontario, Kanada
www.apa.org/convention

18. – 22. august, 2009

XIVth European Conference on
Developmental Psychology
Vilnius, Litva
<http://www.ecdp2009.com>

23. – 27. august 2009

The 2009 Congress of the International
Association for the Psychology of Religion
Viedeň, Rakúsko
<http://www.iapr.at.vu/>

16. – 18. september 2009

39th Annual Congress of EABCT
Dubrovnik, Chorvátsko
<http://eabct2009.org/>

Na Slovensku a v Čechách

19.-20.január 2009

Kvalitatívni prístup a metódy vo vedách o
človeku „Kvalitatívni prístup pro praxi“
Olomouc, Univerzita Palackého
www.adiktologie.cz

Kosice Institute for Society and Health

Čo je KISH

Kosice Institute for Society and Health (ďalej KISH) je výskumným ústavom, ktorého poslaním je zjednotenie roztriešteného výskumu uskutočňovaného v oblasti výskumu spoločenských aspektov zdravia rôznymi inštitúciami, tímami, jednotlivcami a sústrediť toto úsilie na určitý homogénny projekt, ktorý by koncentroval zbiehajúce sa výskumné aktivity. Tento cieľ vychádza z presvedčenia, že výskum v pomerne súťaživej medzinárodnej oblasti nemôže byť uskutočňovaný inak, ako sústredením aktivít do multidisciplinárneho výskumného programu.

Výskum KISH integruje rozličné výskumné oblasti z perspektívy **zraniteľných skupín v spoločnosti**. Na pracovnej úrovni sa KISH zameriava na dve oblasti, Mládež a zdravie (**Youth & Health**) a Chronické ochorenia (**Chronic Disease**). Metódy z viacerých oblastí ako je **medicínska sociológia, psychológia zdravia, epidemiológia a verejné zdravotníctvo** sú využité na štúdium hlavných výskumných tém. Pre obe oblasti platí, že výskumné otázky a použité konštrukty a dotazníky sú prinajmenšom podobné a niekedy dokonca aj identické. Úloha socio-ekonomickej pozície, rizikového správania alebo osobnosti sú len ukážkou otázok/konštruktov, ktoré sa používajú v oboch oblastiach. Výskumné zistenia sa využívajú na rozvoj a implementáciu intervencií vychádzajúcich z teoretických a výskumných poznatkov (**Theory Based Intervention**) tvoriac tak tretiu oblasť, na ktorú sa KISH zameriava. Podrobnejšie informácie o jednotlivých výskumných projektoch je možné nájsť na webovej prezentácii KISH (www.kish.upjs.sk).

História vzniku KISH

História spolupráce s Univerzitou v Groningene siaha až do 80-tych rokov minulého storočia. Spočiatku neformálna spolupráca s vedecko-výskumnými pracovníkmi z Univerzity v Zagrebe, Krakove, Debrecene, Ljublane a v Košiciach sa v roku 1995 pretransformovala do vedecko-výskumnej siete, tzv. Stredoeurópskej siete (Central European Network, ďalej len CEN). Hlavným cieľom CEN bola podpora vedecko-výskumného rozvoja: mladí stredoeurópski vedeckí pracovníci participovali na západoeurópskych projektoch pod supervíziou tímu odborníkov z Univerzity v Groningene. Spolupráca bola obohatením pre obe strany. Západoeurópsky partner mohol realizovať výskum v odlišnom spoločenskom kontexte a zvýšiť rozsah i obsah vedeckých výstupov. Stredoeurópsky partner mal možnosť zlepšiť svoje vedecké výstupy, pracovať na výskumných projektoch spĺňajúcich západoeurópske štandardy a mať medzinárodné kontakty. V priebehu neskorších rokov sa pozornosť univerzity v Groningene stále viac zameriavala na úspešnú a intenzívnu spoluprácu s UPJŠ v Košiciach, ktorá vyústila do realizácie viacerých spoločných výskumných projektov zameraných predovšetkým na

výskum spoločenských aspektov zdravia. V roku 2002 bola obhájená prvá dizertačná práca doktorandky z tejto skupiny na Univerzite v Groningene. Zároveň ale boli obhájené ďalšie 2 dizertačné práce na Slovensku, ktoré riešili projekty v rámci tejto spolupráce. Tento úspech bol impulzom pre ešte väčšiu koncentráciu pozornosti do Košíc. Výskumný tím sa postupne rozratal a z pôvodne neformálnej organizácie vzniklo vo februári 2004 samostatné akademické pracovisko. Ďalším dôležitým medzníkom bol rok 2006, v ktorom KISH získal status univerzitného centra excelencie.

Medzinárodná spolupráca a vedecko-výskumné výstupy

V rokoch 2004–2008 náš tím participoval v niekoľkých európskych projektoch vrátane **šiesteho rámcového projektu** (Opti-work, SPHERE), **DG SANCO projektu** (INEQICITIES, EUROTHINE, EURO-URHIS, Health ProElderly), viacerých iniciatívach **WHO**, a projektu **Nadácie otvorenej spoločnosti** a **EUPHA** (založenie Slovenskej asociácie verejného zdravotníctva, SAVEZ). Každoročne recenzujeme niekoľko vedeckých prác pre zahraničné SSCI časopisy (BMC Public Health, European Journal of Public Health, Health Education Research, European Addiction Research, Patient Education and Counselling, Preventive Medicine) a Dr. Andrea Madarasová Gecková je **členkou edičnej rady časopisu “International Journal of Public Health”** (SSCI časopis, IF=1.013). KISH sa podieľa na rozvoji medzinárodnej siete v oblasti Chronických chorôb ako sekcie na každoročnej konferencii Európskej asociácie verejného zdravotníctva (European Public Health Association, EUPHA). Táto sekcia bola založená v roku 2006 v Montreux (Prezident EUPHA sekcie pre Chronické choroby je Dr. Iveta Rajničová-Nagyová). Dr. Iveta Rajničová-Nagyová je členkou **medzinárodnej Vedeckej rady EUPHA** a Dr. Zuzana Katreniaková je členkou **riadiaceho výboru EUPHA** (EUPHA Governing Council). Dr. Madarasová Gecková je **národný delegát Európskej asociácie psychológie zdravia** (European Health Psychology Society, EHPS). V neposlednom rade je **KISH zakladateľom SAVEZ a jeden z členov KISH je jej riaditeľom**. Touto cestou je KISH napojený na WHO a na kľúčový rozvoj v tejto oblasti v Európe.

KISH počas svojej existencie, či už formálnej alebo neformálnej, vypublikoval desiatky SSCI publikácií a temer stovku príspevkov prezentovaných na významných medzinárodných vedeckých konferenciách, pričom niektoré z našich prezentácií boli i ocenené (EUPHA Paris 2002, ESHMS Krakow 2006, ERA-EDTA Glasgow 2006, EHPS Bath 2008).

Doktorandské štúdium

Jednou z priorít KISH je podpora mladých vedecko-výskumných pracovníkov v rámci doktorandského štúdia, pričom je dôležité poznamenať, že nutnou podmienkou je dosiahnuť štandardy medzinárodnej vedeckej komunity. Doktorandské štúdium trvá štyri roky, v prípade externej formy šesť rokov. Jeho súčasťou je realizácia výskumného projektu a napísanie piatich vedeckých článkov v anglickom jazyku, ktoré sú publikované v SSCI časopisoch. Pracovným jazykom je angličtina, tzn. že dizertačná práca je písaná a aj obhájená v anglickom jazyku. Súčasťou štúdia je vzdelávací program obsahujúci

kontinuálnu jazykovú prípravu, prednášky zo štatistiky, metodológie výskumu, managementu PhD štúdia, písania vedeckých prác ako i relevantných výskumných oblastí. Doktorandi majú zabezpečené jazykové korektúry, prístup k full-textom, potrebnému softwaru a mnohých ďalších vymožeností. Supervízia je zabezpečená prostredníctvom internetu, ale i pobytov supervízorov v Košiciach ako i pobytov doktorandov v Groningene. Publikované, akceptované a zaslané články sú usporiadané do celku s doplnením úvodných a záverečných kapitol a vytvorená dizertačná práca, ktorá po schválení tímom supervízorov a komisiou oponentov doktorandského štúdia je odporúčaná k obhajobe. Súčasťou procesu je i vydanie dizertačnej práce v knižnej podobe a jej distribúcia v medzinárodnej komunite. Po obhajobe na Univerzite v Groningene doktorandi získajú PhD v odbore „medical sciences“.

Obhájené dizertačné práce

2002, **dr. A. Madarasová Gecková:** Inequality in health among Slovak adolescents, University of Groningen

2002, **dr. Z. Katreniaková:** Možnosti ovplyvnenia duševného a emocionálneho zdravia detí v školskom prostredí, Univerzita Komenského v Bratislave

2002, **dr. M. Pudelský:** Psychosociálny kontext zdravia a choroby u adolescentov, Univerzita Komenského v Bratislave

2005, **dr. I. Rajničová-Nagyová:** Self-Rated Health and Quality of Life in Slovak Rheumatoid Arthritis Patients, University of Groningen

2006, **dr. M. Bačiková-Šléšková:** Unemployment and the health of Slovak adolescents, University of Groningen

2006, **dr. J. Rosenberger:** Perceived Health Status after Kidney Transplantation, University of Groningen

Dec 2008, **Z. Škodová:** Coronary heart disease from a psychosocial perspective: socioeconomic and ethnic inequalities among Slovak patients, University of Groningen

Dec 2008, **E. Havlíková:** Fatigue, mood disorders and sleep problems in patients with Parkinson's disease, University of Groningen

Čo je dobré?

Prevenia úniku mozgov a budovanie mostov zo Slovenska do európskej vedeckej komunity – Naš prístup je charakterizovaný transferom poznatkov, avšak opačne ako je obvyklé (premiestniť doktorandov z ich domovskej univerzity na západoeurópske alebo americké inštitúcie). Naši doktorandi uskutočňujú svoj výskum v Košiciach, získavajú plnú podporu a transfer poznatkov z Univerzity v Groningene. Zostávajú a rozvíjajú svoje korene v slovenskej vedeckej komunite, aj keď majú i veľmi intenzívne korene v Groningene. Absolvujú v Groningene študijné pobyty, supervízori z Groningenu navštevujú Košice na celý týždeň raz za 6-7 týždňov. Ako výsledok, táto forma spolupráce funguje ako prevencia úniku mozgov: vysoko kvalifikovaní ľudia zostávajú na Slovensku a neodchádzajú do zahraničia.

Recipročný benefit – Úžitok z tohto typu spolupráce pre náš tím je jasne viditeľný a bez akýchkoľvek pochyb, avšak naša spolupráca ponúka aj recipročný benefit. Košice stimulujú a inšpirujú Groningen a podieľajú sa v podstatnej miere na jeho výstupoch.

Rozvoj smerom k nezávislosti – Vďaka tomuto modelu intenzívnej kooperácie medzi európskymi partnermi speje náš tím od úplnej závislosti na partnerovi k nezávislosti a autonómii.

Interdisciplinárny výskum – KISH predstavuje novú kultúru doktorandského štúdia v Košiciach a potvrdzuje, že takéto úsilie môže byť úspešné. Začalo sa jediným doktorandom a v súčasnosti náš tím pozostáva zo štyroch slovenských koordinátorov a 22 slovenských doktorandov, pričom obhájajúcich bolo už šesť prác (z toho 4 na Univerzite v Groningene a 2 na Univerzite Komenského v Bratislave) a ďalšie dve obhajoby očakávame koncom roka 2008. Náš prístup má tiež „vedľajšie účinky“, ako dôsledok zvoleného modelu, spolupracujeme v súčasnosti (v zmysle obojstranných výsledkov alebo pracovníkov) s niekoľkými katedrami a inštitúciami v rámci našej univerzity ako aj s inými inštitúciami doma i v zahraničí.

Intenzívna supervízia – Naši PhD študenti sú intenzívne vedení a dobre vzdelávaní s cieľom predísť ich „mortalite“. Vysoké nároky si vyžadujú veľké investície.

Silný medzinárodný partner (podpora Groningenu) - Tu patrí personálne, informačné ale i materiálne zázemie, ktoré nám Groningen v prípade potreby poskytuje. Supervízori, ale i špecialisti pre vybrané oblasti. Dostupnosť literatúry ale i informácií, know-how týkajúce sa realizácie výskumu, písania projektov, písania článkov, medzinárodnej komunity a pod. A nie zanedbateľná je finančná investícia Groningenu do spolupráce v Košiciach. Hnacím motorom celej spolupráce ja obdivuhodná osobná investícia dr.van Dijk.

Vybudované zázemie – Trvá niekoľko rokov, kým sa podarí materiálne i personálne vybudovať zázemie, ktoré je nevyhnutné pre existenciu takéhoto tímu (asistentky, vzdelávacie aktivity, študijné pobyty, grantové projekty, kontakty, materiálno-technické a administratívne zabezpečenie)

Čo je ťažké?

1. nároky

Naše ciele sú a asi aj musia byť za hranicami toho, čo si dokážeme predstaviť, že zvládneme. Počnúc od doktorandov, ktorí si musia osvojiť „holandský“ štýl práce, dobehnúť svojich rovesníkov zo západnej Európy vo vzdelaní a vybojovať si svoje miesto v medzinárodnej vedeckej komunite, čo znamená realizovať výskum spĺňajúci tieto štandardy a publikovať v zahraničných SSCI časopisoch s vyšším relatívnym impact faktorom.

Tým, že KISH vznikol na „zelenej lúke“ a rozvíja sa prudkým tempom – ľudia zodpovední za jeho existenciu sú neustále konfrontovaní s úlohami, ktoré patria do kategórie „zázraky a nemožné“. Premyslieť stratégiu rozvoja, pripraviť projekty, získať peniaze, zabezpečiť začlenenie KISH do univerzitného prostredia, zabezpečiť pracovné prostredie pre všetkých pracovníkov, organizačné zabezpečenie, supervízia a neustála

zodpovednosť, za veci, nad ktorými nemáme reálnu kontrolu. KISH stojí a padá na presvedčení, že Slovensko má potenciál v mladšej i strednej vekovej kategórii. Teda, že tu sú mladí talentovaní vedci, pre ktorých sa oplatí vytvárať priaznivé prostredie ale zároveň, že je tu prajná univerzitná komunita, ktorá ich bude na ich ceste podporovať.

2. riziko „inakosti“

Na začiatku je veľké riziko, že jedinec alebo malá skupinka, ktorá sa výrazne líši od ostatných a najmä od zaužívaných zvyklostí sa stane „mimozemšťanmi“ na vlastnom území. Čím dlhšie takýto projekt funguje, čím viac ľudí participuje na projekte a čím viac okolitej komunite sa podarí získať pre túto myšlienku, tým väčšiu šancu ma skupina na prežitie.

Čo je nutnou podmienkou?

- záujem mladých a talentovaných
- podpora domácej univerzity
- presvedčenie o zmysluplnosti
- dobré vzťahy, tímová spolupráca
- vytrvalá a usilovná práca, osobná investícia každého
- plánovanie a dobrá príprava
- vzdelávacie aktivity, pobyty v Groningene
- personálne a materiálno-technické zabezpečenie
- tvorivosť, otvorenosť a flexibilita
- úspech

Andrea Madarasová Gecková

PSYCHOLÓGIU AJ DO DOPRAVY

(nie iba „vodičov k psychológom“*)

V minulosti platilo, že vyhrávali všeličo tí, ktorí mali dobré a rýchle kone. V súčasnosti sa k vyspelým krajinám zaraďujú len tie, ktoré majú hustú a rýchlu dopravnú štruktúru. Doprava (cestná, mestská, železničná, lodná, letecká) je v základe mobility ľudí, vecí (tovarov) a pravdaže, ideí, tvorí príznakový parameter pokroku ľudstva, výkonovú silu spoločenstiev, nevyhnutný komponent blahobytu a pohody jednotlivcov.

Optimalizácia dopravy je však možná len vtedy, ak ju budeme chápať ako systém: dopravný prostriedok – človek – dopravné prostredie. Vedy o človeku a osobitne psychológia akcentujú človeka, jeho osobnosť (predtým ľudský faktor) ako svoj terén osobitne v prípadoch jeho zlyhania.

Neprekvapuje, že psychológia dopravy sa začala rozvíjať ako jedna z prvých aplikácií modernej psychológie už na začiatku 20. storočia; H. Münsterberg uskutočňoval psychologický výber vodičov električiek vo vtedajšom Lipsku r. 1912. V súčasnosti psychológia dopravy profituje najmä z poznatkov a metód psychofyziológie, neuropsychológie, inžinierskej psychológie, psychológie osobnosti, diferenciálnej, biodromálnej psychológie, psychológie práce a organizácie ako aj ďalších. Nejde teda len o hocijaké „psychotesty“, po ktorých sa teraz začalo u nás módne volať v prevencii dopravných nehôd. A už vonkoncom nejde tu len o zisťovanie „reakčného času“ a pozornosti. **V interakcii ľudského jedinca s dopravným prostriedkom v tej-ktorej situácii sú, podľa početných psychologických poznatkov, zaangažované takmer všetky psychické funkcie, a z nich najmä: vnímanie zrakom (hlavne šírka a hĺbka videnia najmä pohybujúcich sa terčov), psychomotorická koordinácia (nielen „oko-ruka“ ale aj „oko-noha“), udržiavanie vigilancie pri monotónii situácií (dispozícia na tzv. mikrosprávky najčastejšie pri jazde na diaľnicach), relevantné rozhodovanie (akceptovanie rizika, narozdiel od skratového reagovania najmä v časovom strese), odolnosť voči záťaži vyvolanej z organizmu (únava, alkohol a farmaká), alebo z prostredia (počasie, cesta, dopravná zápcha), „komunikácia“ s účastníkmi dopravy (najmä predbiehanie, odbočovanie, kruhové objazdy), asertivita, bezohľadnosť, agresivita vodiča...**

Posledne uvedenými premennými sme sa dostali do kvality osobnosti účastného dopravy, čo niektorí experti pokladajú takmer za rozhodujúci komponent fungovania či zlyhávania dopravného systému. Takže, nie iba predtým spomínané vlastnosti, ale **aj emočná labilita, impulzivnosť, riskovanie, súťaživosť, hnevivosť a celý rad ďalších štruktúrálnych vlastností osobnosti regulujú, spresňujem, psychicky regulujú správanie účastníkov dopravy.**

Rozličné príznaky správania účastníkov dopravy najmä neprimeraná rýchlosť, nedodržiavanie vzdialenosti medzi vozidlami a chaotické správanie na križovatkách vedúce k nehodám, dali by sa pripísať najmä týmto psychologickým príčinám:

- **chybné hodnotenie – preceňovanie riadiacich kompetencií vodiča a podceňovanie dopravnej situácie;**
- **obmedzenie vodičských spôsobilostí v dôsledku liekov, alkoholu, drog, únavy, choroby;**
- **preťaženosť v spracovávaní informácií najmä časom, rozhodovaním v strese, variadou situácií;**
- **rozptyľovanie riadenia vozidla, napr. telefonovaním z mobilu, ale aj provokujúcimi podnetmi z prostredia;**
- **chabé skúsenosti ako dôsledok nedostatočnej vodičskej praxe;**
- **zvládanie zmien v psychicky regulovanom správaní v dôsledku starnutia narastajúcej časti populácie.**

V tejto súvislosti vystupuje otázka potenciálnych nehodárov, či náchylnosti jednotlivcov takto sa prejaviť. Preukázalo sa, že tento fenomén treba zaradiť k mýtom: nehodu môže spôsobiť hocikto aj z „normálnych“, pravdaže, ako dôsledok zlyhania jednotlivca v systéme – dopravný prostriedok – človek – dopravné okolie, alebo zjednodušene – auto – vodič – cesta. Podobne k mýtom patrí aj presvedčenie (ako aj prax), že bezpečnosť v doprave, najmä v cestnej, závisí nadovšetko od toho, nakoľko dobre vodič i ďalší ovládajú pravidlá cestnej premávky. Napokon **do kategórie mýtových presvedčení patrí hlásanie, že fungovanie či zlyhanie ľuďí v riadení dopravného prostriedku, závisí od už spomenutého „reakčného času“**. Ak si tak myslia laici, nemalo by sa to im zazlievať. Má to istú logiku z titulu rýchlosti dopravných prostriedkov. Odborníci by však mali vedieť, že **psychológovia v praxi nedokážu merať „reakčný čas“ (čas reakcií), ale len pohotovosť, t. j. odpoveďový a rozhodovací čas či už optimálneho (správneho) alebo chybného, pesimálneho správania**. To však je len jeden, opakujem naozaj len jeden aj keď prierezový aspekt v hodnotení psychologickéj spôsobilosti vodičov. Tie ďalšie vyplývajú z validného overovania desiatky ďalších psychických funkcií, začínajúc aktiváciou a končiac osobnosťou v sociálnych interakciách, o čom bola reč už predtým. Žiada sa len dodať, že dopravná psychodiagnostika používa k tomu celý rad metód vrátane pomôcok a prístrojových zariadení, ktorými sú vybavené príslušné laboratória (ústavy), či už v neďalekej Viedni alebo aj inde v psychologicky vyspelom svete. A veru takéto **vybavenie psychologického pracoviska certifikovaného na zisťovanie spôsobilosti riadiť dopravný prostriedok predpokladá v súčasnosti inventár, dobre prekračujúci šesťmiestne číselné hodnoty**.

A teraz už priamo k meritu veci. Treba jednoznačne uvítať zámer uplatňovať psychologické poznatky a prístup aj do oblasti dopravy na Slovensku. Nemienim tento úmysel dokladať náležitými psychologickými argumentami. Z bežnej logiky vyplýva, že vo vyspelom zahraničí takáto humanizácia dopravy efektívne funguje; ide totiž o životy a nie „obťažovanie vodičov“. Na druhej strane však je nevyhnutné **pýtať sa, či v psychologickéj komunite SR existujú na to náležité odborné a profesionálne potenciály**.

Poznanie reálneho stavu jednotlivcom nemôže byť dostatočne reprezentatívne, aj keď moje prvé výskumné skúsenosti siahajú do 60. rokov minulého storočia. Potom,

čo tu už bolo, konštatujem, že teraz psychológovia dopravy fungujú u nás len v organizačných štruktúrach ŽSR, v dopravnom podniku v Bratislave a Košiciach a čiastočne aj inde. Udivuje ma preto publikovaná informácia, podľa ktorej akoby všetko bolo pripravené: „z 216 pracovísk klinickej psychológie na Slovensku má 80 certifikát Komory slovenských psychológov“ (Pravda, 5. 5. 2008). Bombastický údaj, ktorý Slovensko zaraďuje na popredné miesto vo svete. Ibaže realita je diametrálne iná, naznačím tu tézovite, len isté postrehy, skôr otázky ako hodnotenia, a to najmä s perspektívou do budúcnosti. Predovšetkým

1. Dopravná psychológia či psychológia v doprave nie je subdisciplínou klinickej psychológie (voľno psychológie nezdravých, najmä psychicky), ale je autentickou psychologickou disciplínou, kde psychologické diagnostikovanie spôsobilosti **aktívnych účastníkov dopravy (rušňovodiči, piloti, „šoféri“)** tvorí **len jej jednu zložku**. Problémom je odborné posudzovanie psychickej pracovnej spôsobilosti – t.j. prax, štandardná metodika posudzovania vodičov, materiálo-technické vybavenie, supervízia, normy pre druh dopravného prostriedku, pravidlá skupinového vyšetrenia, psychologická dokumentácia atď. V zábere sú tu ďalej otázky prípravy vodičov, doškoloňovanie účastníkov dopravy, rizikové skupiny, vylepšovanie vs. poškodenie environmentu t.j. osvetlenie, značenie, riadenie dopravy atď.

2. Psychológia dopravy nepatrí t.č. vo vysokoškolskom štúdiu psychológie na Slovensku k takým špecializáciám, ako napr. klinická, edukačná, pracovno-organizačná. Filozofická fakulta v Bratislave a Sekcia dopravných psychológov pôvodnej Slovenskej komory psychológov zorganizovala do r. 2000 tri ročníky špecializačného vzdelávania (dva semestre). Okrem inštitucionalizovaných psychológov pre cestnú dopravu (10) a psychológov pre železnice (12) získalo osvedčenie pôvodnej Slovenskej komory psychológov ďalších 21 psychológov. Práve preto tých psychológov, ktorí predtým absolvovali dva a pol dňové školenie z tejto špecializácie, nemožno pokladať za dopravných psychológov.

3. V psychologicky vyspelých krajinách EÚ je psychológia dopravy s jej dosahmi na účastníkov dopravy zabezpečovaná aj špecificky – inštitucionálne. V Nemecku, v krajine s azda najbohatšou tradíciou rozvíjania psychológie dopravy v Európe, je to „Bundesanstalt für Strassenwesen“ so sieťou pobočiek; uskutočňujú sa tu početné výskumy, upravujú rôzne normy, rozvíja osvetla. V Rakúsku už dávnejšie vykonáva túto činnosť „Kuratorium für Verkehrsicherheit“, v Brne funguje „Centrum dopravného výskumu“. Na programe dňa je založiť takéto inštitúcie čo najskôr aj v SR, pričom nateraz nie je rozhodujúce, či budú len psychologické alebo (radšej) interdisciplinárne, napr. technicko-medicínsko-psychologické.

4. Aj keď je nevyhnutné rozlišovať posudzovanie výkonu pracovnej činnosti vodiča autobusu, kamióna, taxikára, atď. od činnosti súkromného žiadateľa o vodičský preukaz, certifikát viesť motorové vozidlo má tú osobitosť, že príslušné kompetencie možno získať v našich „autoškolách“ v priebehu niekoľkých týždňov!? Aj práve preto je potrebné, ba v súčasnosti nevyhnutné, uviesť do tejto prípravy ďalšie odborné, najmä medicínsko-psychologické kritériá; ved' napokon ide o činnosť ľudí, a to či už pracovnú alebo inú, rekreačnú. **No súčasný stav, keď spôsobilosť viesť motorové**

vozidlo odobrujú praktickí lekári a klinickí psychológovia, treba pokladať za provizórium, ako také by nemalo patriť do legislatívnych opatrení.

5. Uvádza sa, že od vynájdenia automobilu umrelo viac ľudí ako v oboch svetových vojnách 20. storočia; niet však štatistiky o zmrzačených. Navyše sa odhaduje, že hodnotu života jedného priemerného dospelého jednotlivca u nás možno vyčísliť niekoľkými miliónmi, čo je, pravdaže, cynický aspekt. V každom prípade **investície do zámyslu vniesť psychológiu, t. j. pravú ľudskosť aj do dopravy na Slovensku budú efektívne len vtedy, ak budú systémové, profesionálne, perspektívne. Najprv však treba schváliť nový zákon o psychológii a jej uplatňovaní v praxi.**

Damián Kováč

Niečo iné o dopravnej psychológii - postoj k návrhu zákona o cestnej premávke a k postupu vedenia Slovenskej komory psychológov

1. Ako to začalo v Československu

V 20-30 rokoch minulého storočia dopravná psychológia ako jedna z aplikačných oblastí psychológie práce u nás v rámci Európy zaznamenávala najintenzívnejší rozvoj. Hlavne u dráh - teda nielen železničných, ale i mestských kam patria električky a trolejbusy. Železničná dopravná psychológia bola kontinuálne aplikovaná aj v 50-tych rokoch, kedy iné psychologické disciplíny v podstate zanikli. Potom prišli šesťdesiate roky a s nimi predpis OK-10 v roku 1969 platiaci pre mestské dráhy až donedávna, ktorý upravuje využívanie dopravnej psychológie a psychológie práce. Nakoniec roky sedemdesiate priniesli uznesenie vlády SSR č.204/1971 s nimi Metodický pokyn na uplatňovanie a zriaďovanie psychologických pracovísk v organizáciách verejnej cestnej a mestskej dopravy. Neskôr, začiatkom deväťdesiatych rokov, začína aj legislatíva využívať dopravno psychologické vyšetrenia, najprv u učiteľov autoškôl, potom pri preprave nebezpečného nákladu a nakoniec prišli zákon o premávke na pozemných komunikáciách a zákon o dráhach. Týmto bol legislatívne zakotvený dlhoročný pracovný výkon dopravných psychológov, ako psychologickéj disciplíny vychádzajúcej z teórie psychológie práce a sociálnej psychológie.

2. Kto vzdelával

Univerzity v Bratislave a v Prahe zaviedli v rámci predmetu psychológie práce voliteľné prednášky z dopravnej psychológie /Kuruc, J., Úvod do dopravnej psychológie, FFUK BA, 1978/. Zároveň v Prahe vznikol Ústav silniční a mestské dopravy, ktorý bol metodickým centrom dopravných psychológov až do rokov 90-tych, jeho semináre a výcviky v metodikách posudzovania psychickej pracovnej spôsobilosti vodičov postavili u nás dopravnú psychológiu opätovne na úroveň ostatných európskych krajín. V 10-

ročných intervaloch vznikli 3 metodiky určené pre populáciu vodičov, ktoré boli v spolupráci s dopravno psychologickými pracoviskami ČR a SR uvedené do praxe, v roku 2002 vznikla na Slovensku v spolupráci Asociácie dopravných psychológov a firmy Novidea už samostatná ďalšia, štvrtá metodika.

V súčasnosti je akreditovaná vzdelávacia inštitúcia SZÚ s akreditovaným študijným programom. Nemáme akreditované pracovisko, ktoré by vykonávalo praktickú časť vzdelávania.

3. Aké sú možnosti využitia

V rokoch 1960-1992 bola dopravná psychológia ponímaná ako súčasť celkového dopravného výskumu a využitia v systéme človek - dopravný prostriedok - dopravné prostredie, tak ako to prebieha stále aj inde v Európe, postupne sa však u nás zredukovala na posudzovanie psychickej pracovnej spôsobilosti vodičov v cestnej doprave a na dráhach. Spolu pracovalo na dopravno psychologických pracoviskách v SR 10 psychológov a na železnici 8 psychológov,

Teraz teda môžeme hovoriť na Slovensku len o dopravnej psychodiagnostike, iné aspekty využitia dopravnej psychológie u nás na rozdiel napríklad od susedných krajín Rakúska, Nemecka alebo Talianska, neprebiehajú. V rámci väčších dopravných prepravcov sa samozrejme uplatňujú aj iné psychologické disciplíny, ako je poradenstvo v prípadoch osobných alebo pracovných problémov, analýza dopravných nehôd, skupinová práca s dopravne neprispôsobenými vodičmi, sociálne psychologické prieskumy názorov a postojov zamestnancov, vzdelávanie profesionálnych vodičov a pod.

4. Ako možno zaradiť tieto činnosti v rámci psychologickej vedy

Ide o aplikáciu pracovnej a organizačnej psychológie a teórie sociálnej psychológie v rámci dopravných inštitúcií. To je aj problém samotnej dopravnej psychodiagnostiky, ktorá sa dostala vykonávacím predpisom k zákonu č.315/1996 Z. z. o premávke na pozemných komunikáciách - Vyhláškou MZ SR č.164/1997 Z. z. o zdravotnej spôsobilosti na vedenie motorového vozidla do rúk nie dopravných psychológov, ktorí ju dovtedy vykonávali, ale klinických psychológov, ktorí ju nikdy predtým nevykonávali. Dlhoročné úsilie dopravných psychológov o uzákonenie ich činnosti sa teda paradoxne ocitlo v oblasti inej psychologickej disciplíny a to len rozhodnutím ministerského úradníka, ktorý v rámci svojho rezortu na MZ SR nepoznal iných ako klinických psychológov.

Proti zneniu vyhlášky dopravní psychológovia protestovali listami na MV, ako aj sedením rokovanim na pôde Protimonopolného úradu, ktorý odporučil MZ zmenu textu z „klinický psychológ“ na „dopravný psychológ“ listom zo dňa 7. 7. 1998, ale ministerstvo nereagovalo.

V dôsledku uvedenej Vyhlášky MZ museli všetci dopravní psychológovia v počte 10 ľudí absolvovať 3 ročnú prax v zdravotníckom zariadení, spraviť špecializačnú skúšku z klinickej psychológie, aby mohli naďalej vykonávať svoju prácu, pričom dostali od SKP výnimku.

Všetky psychologické disciplíny využívajú rôzne formy a metódy psychodiagnostiky vo svojej činnosti. Na rozdiel od klinickej psychodiagnostiky, ktorá je prevažne kvalitatívnou analýzou individuálneho prípadu na určenie normálu - zdravia alebo patológie - choroby, využívajú ostatné psychologické disciplíny techniky umožňujúce prevažne kvantitatívne vyjadrenie výsledkov pre oblasť psychických funkcií, procesov, schopností, vlastností a tendencií a ich mieru odchýlky od priemerných hodnôt vybranej populácie. Sú štandardizované, čo znamená že údaje zozbierané na reprezentatívnych vzorkách vybranej populácie sú prezentované v podobe noriem. A len na túto konkrétnu populáciu je technika aplikovateľná pričom súbor techník vytvára metodiku. Pokiaľ nemáme urobenú štandardizáciu, nemôžeme porovnávať jedinca s populačnou vzorkou a až potom môžeme hovoriť o tzv. validite testu, teda jeho schopnosti na istej úrovni pravdepodobnosti predpovedať vybrané kritérium, v našom prípade beznehodovosť a tiež o reliabilite testu, čo je spoľahlivosť, s ktorou test meria to, na čo bol konštruovaný.

5. Čo nasledovalo

Do vydania uvedenej vyhlášky boli všetky činnosti dopravných psychológov organizované Asociáciou dopravných psychológov a neskôr Sekciou dopravných psychológov SKP. Pre činnosť v doprave musel psychológ splniť požiadavku trojsemestrálneho špecializačného štúdia, 3 rokov praxe, certifikátom na metodiku posudzovania, prístrojovým vybavením svojho pracoviska a istým počtom dopravných psychologických vyšetrení pod supervíziou. Vyhláškou, ktorá ustanovila klinického psychológa za vykonávateľa posúdenia psychickej pracovnej spôsobilosti vodiča sa tieto všetky požiadavky zrušili a zo samotného výkonu činnosti klinického psychológa vyplýva, že on sám si stanovuje priebeh a techniky vyšetrenia.

6. Jedna disciplína bola vystriedaná inou - aký vplyv to malo

V spolupráci s FFUK sa podarilo sekcii SKP zorganizovať v rokoch 1997 - 2000 špecializačné štúdium a naďalej sa vykonávalo posudzovanie materiálno-technických podmienok, supervízia, certifikácia metodík a SKP vydávala osvedčenie na vykonávanie tejto práce. Tieto podmienky akceptovali len tí klinickí psychológovia, ktorí cítili potrebu zorientovať sa v dopravnej psychológii a tým ostatným, ktorí túto potrebu necítili stačilo, že boli poverení vyhláškou. Počet dopravných psychológov pracujúcich pre dopravu na pozemných komunikáciách a na dráhach ako mestských tak i železničných, stúpol v roku 2000 z pôvodných 10 pre cestnú dopravu +8 pre dráhy na 31+11 dopravných psychológov, ktorí vlastnia osvedčenie SKP pre dopravnú psychológiu. Samozrejme tých, čo to od roku 1997 skutočne vykonávali bolo a aj je oveľa viac, odhadom ide o ďalších do 150 klinických psychológov. Okrem uvedených počtov sú dopravní psychológovia na MV a MO, ktorí pracujú pre svoje rezorty.

7. Čo na to SKP a MZ

V rokoch 2004-06 vydalo MZ niekoľko vyhlášok, ktorými sa upravilo vykonávanie zdravotníckeho povolania a medzi iným boli psychológovia zaradení do rezortu MZ, či už pracovali v priemysle, doprave, školstve, poradenských inštitúciách alebo ako

poskytovatelia zdravotnej starostlivosti. Dopravná psychológia sa stala certifikovanou pracovnou činnosťou, ktorá opätovne vyžaduje špecializačné vzdelávanie a prax. Aby sa zlegalizovala činnosť tých klinických psychológov, ktorí aj keď nemali mat.-tech. vybavenie a špecializačné vzdelanie a vykonávali dopravné psychologické vyšetrenia len na základe vyhlášky, SKP v spolupráci so zdravotníckou vzdelávacou inštitúciou certifikovala a licencovala v júni 2005 ďalších asi 40 klinických psychológov len na podklade ich predchádzajúceho vykonávania vyšetrení pre dopravu. Teraz je teda približne 85 psychológov licencovaných pre dopravnú psychológiu, z ktorých asi 40 vykonáva psychologické vyšetrenia v doprave bez ohľadu na to či má prístrojovú techniku, ktorú im predpisuje príloha č. 2 k vyhláške č 111/2007 Z. z. /novela 164/1997/, či majú certifikát na metodiky posudzovania, či mali supervíziu a pod.

8. Ako ďalej

Vzniká nový zákon o cestnej premávke, ktorý príde onedlho po opätovnom schválení parlamentom do platnosti. SKP navrhovala aj psychologické vyšetrenia žiadateľov o VO sk. A a B kedy by išlo o približne 130 000 /MDPaT pre rok 2007/ občanov - žiadateľov o VO ročne, na čo by bolo potrebných do 200 psychológov, ktorí by nerobili nič iné, len denne diagnostikovali pre dopravu - ak by to malo mať požadovanú úroveň. Že u nás nie sú k dispozícii akékoľvek nové diagnostické techniky pre vykonávanie tejto služby, nie je inštitúcia, ktorá by vydala nové štandardizované metodiky posudzovania psychickej pracovnej spôsobilosti pre rôzne profesijné a vekové skupiny občanov, neexistujú databázy kritérií ku ktorým by sa mali nové metodiky vzťahovať a že je to práca tak na 2 - 3 roky, to nikoho vo vedení SKP nezaujímalo v pripomienkovom konaní.

Bolo by tiež potrebné vytvoriť profesiogramy pre posudzované skupiny občanov, vymyslieť k nim diagnostické techniky posudzovania, diagnostikovať nimi spätne tých čo už VO vlastnia, zozbierať údaje o nehodovosti, porušeníach dopravných predpisov z dopravných inšpektorátov Slovenska, iných anamnestických údajov, spraviť validizačné štúdie a hlavne zaoberať sa touto problematikou z odborného stanoviska a nie obchodného, ktoré prevažuje vo vedení SKP.

9. Kde je problém

Problémom tohto návrhu zákona je fakt, že SKP ako aj MZ považujú dopravné psychologické vyšetrenia za poskytovanie zdravotnej starostlivosti /§ 90 a návrh znenia vykonávacieho predpisu/ formou posúdenia psychickej spôsobilosti ako jednej z foriem zdravotnej spôsobilosti: „Psychickou spôsobilosťou sa rozumie schopnosť viesť motorové vozidlo bez zníženia, narušenia alebo obmedzenia minimálnej úrovne psychických schopností“ znie definícia z návrhu zákona, ktorá je zrejším nezmyslom, ktorému sa nedá porozumieť. Takže dvaja zdravotnícki odborníci /lekár a psychológ/ posudzujú psychickú /psychológ/, duševnú a telesnú zdravotnú /lekár/ spôsobilosť vodiča a i keď z rôznych aspektov ale nezávisle na sebe. Kritériom psychologického vyšetrenia má byť funkčná potencia, kapacita, dynamika psychických procesov, schopností a posudzovanie osobnostných a pracovných vlastností, teda psychická pracovná spôsobilosť.

Certifikát na dopravnú psychológiu môže získať každý psychológ, či už so špecializáciou v pracovnej a organizačnej, školskej alebo poradenskej psychológii / príloha č.3 k Nariadeniu vlády č.322/2006 Z. z./ a tu nejde o poskytovateľov zdravotnickej starostlivosti, dopravná psychológia poskytuje svoje služby v rámci verejného zdravotníctva a na to máme zákon o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia z roku 2007 a aj licencie SKP hovoria o oblasti verejného zdravotníctva.

Klinickí psychológovia sa stali od rokov 90-tych poskytovateľmi zdravotnickej starostlivosti a MZ im schválilo koncepciu práce klinického psychológa. Táto koncepcia však vytvára priestor pre to, aby klinický psychológ mohol vykonávať prakticky všetky činnosti, pre ktoré boli vždy kompetentné iné psychologické disciplíny.

Iným momentom je termín „posúdenie psychickej /zdravotnej/ spôsobilosti. Už aj v lekárskej praxi sa udomácnil termín posúdenia zdravotnej spôsobilosti z hľadiska vykonávania konkrétnej pracovnej činnosti a vykonávajú to špecialisti pracovní lekári, alebo lekári so špecializáciou preventívne pracovné lekárstvo a toxikológia, alebo služby zdravia pri práci. V posudzovaní spôsobilosti vodičov dopravným psychológom je nemožné presadiť, že ide o posúdenie nie zdravotnej, ale psychickej pracovnej spôsobilosti na vykonávanie konkrétnej pracovnej činnosti či už vodiča autobusu, alebo iného vodiča.

Tým, že sa neprijme termín psychická pracovná spôsobilosť, je umožnené klinickým psychológom vykonávať posúdenie tzv. psychickej spôsobilosti nie metodikami posudzovania /majú stanovené techniky, trvanie vyšetrenia, počet ľudí na jedno vyšetrenie a pod./, ale každým testom ktorý psychológ vlastní a uzná za vhodný, pričom trvanie vyšetrenia môže byť od 30 minút vyššie a počet naraz vyšetrených nie je určený. Toto je v absolútnom rozpore s validitou a reliabilitou psychodiagnostických techník ktoré, musia byť pred svojim využitím štatisticky znormované a spracované na dostatočne veľkej vzorke príslušnej profesie, pričom musí byť zohľadnené aj pohlavie, vek, v prípade dopravy aj druh dopravného prostriedku a pod.

10. Ako je to v susedných krajinách

Ak sa zaoberáme dopravou, je potrebné povedať, že dopravní psychológovia sú v susedných nemecky hovoriacich krajinách zamestnancami veľkých dopravných inštitúcií a majú svoje strediská v jednotlivých spolkových krajinách. Napríklad v Rakúsku je takouto inštitúciou Kuratorium für Verkehrssicherheit, v Nemecku Bundesanstalt für Strassenwesen, ale aj iné medicínsko-psychologické inštitúty, zároveň majú dopravní psychológovia svoju sekciu v odbornej psychologickej spoločnosti.

Organizovanosť dopravných psychológov umožňuje kontrolu ich činnosti, nakoľko všetci používajú rovnakú metodiku posudzovania psychickej pracovnej spôsobilosti z čoho zároveň vyplýva, že sa dajú priebežne spracovávať štatistické normy posudzovania, keďže výsledky vyšetrení sú centralizované a k dispozícii a inštitúcie majú na to kapacity. Je tým zabezpečený aj vývoj nových psychologických techník pre aplikáciu v doprave, dopravný výskum a sociologické prieskumy, čím sa úroveň bezpečnosti dopravy stáva pochopiteľne vyššou. Plošné dopravné psychologické vyšetrenie žiadateľov o vodičské oprávnenie, prípadne vodičov s VO sk. „C“ a podskupín, nie je nikde zavedené.

Ak predstavitelia komory hovoria o tom, že to je ináč, mali by to doložiť legislatívou z týchto krajín /rozhovor, ktorý poskytol dňa 6. 5. 2008 pre denník Pravda PhDr. František Skokan, prezident SKP.

Pán prezident v rozhovore uvádza, že podobné psychologické vyšetrenia, ako ich podporovalo v pripomienkovom konaní aj vedenie SKP /ročne 130 000 žiadateľov o VO a ďalších 200 000 vodičov nákladných vozidiel/ sú bežné napríklad v Rakúsku alebo v Nemecku.

Ak ide o skupiny občanov, je potrebné uviesť, že aj u nás platí zákon č. 315/1996 Z. z., ktorý ukladá povinnosť pri vedení motorového vozidla sk. „D“ /vykonávací predpis k zákonu v podobe vyhlášky MZ SR č. 164/1997 Z. z. upravuje postup/, absolvovať psychologické vyšetrenie. Nikto iný sa nemusí podrobiť psychologickému vyšetreniu, pretože to môže uložiť len zákon. Takže táto exkurzia do rakúskej legislatívy nebola nutná. V Rakúsku, na ktoré sa prezident komory odvoláva, je táto povinnosť uložená len pre vodičov s vodičským oprávnením sk. „D“ a u iných skupín len vo výnimočných prípadoch v predpise taxatívne vymenovaných.

Ale čo sa v legislatíve Rakúska vyskytuje, to je podrobné určenie obsahu dopravnej psychodiagnostiky, kde jednotlivé testy musia byť štandardizované na vodičskú populáciu, schválené expertnou komisiou zloženou zo zástupcov ministerstiev, lekárskej a psychologickej komory etc., teda nemôžu to byť psychodiagnostické testy podľa vlastného výberu psychológa, alebo dohody viacerých psychológov, ako to prebieha u nás a to aj čo sa týka dĺžky vyšetrenia a jeho priebehu.

Dopravno psychologické zariadenia v Rakúsku musia byť vybavené niekoľkými psychodiagnos-tickými prístrojmi a každé vyšetrenie je registrované, teda existuje osobná zodpovednosť psychológa za svoje vyjadrenie o spôsobilosti občana ako aj sankcie pri nedodržaní ďalších podmienok určujúcich priebeh dopravno psychologického vyšetrenia, ktoré u nás ani zďaleka nie sú podmienkou pre vykonávanie tejto činnosti.

Súčasne je jednoznačne vyjadrené kto takéto vyšetrenie môže vykonávať, aký musí mať výcvik, vzdelanie, aký dohľad je nad každým budúcim dopravným psychológom vykonávaný a ako je každoročne z pozície ministerstva preskúmaná činnosť každého jedného dopravného psychológa ako aj jeho ďalšie vzdelávanie, povinné konzultácie a pod..

V motoristicky vyspelých krajinách sú dopravní psychológovia zainteresovaní v oblasti dopravnej psychodiagnostiky najmä v činnostiach, ktoré majú nápravno výchovný charakter - vodič dosiahnutím istého počtu trestných bodov má povinnosť zúčastňovať sa tzv. následnej psychologickej starostlivosti, kedy sa absolvovaním skupinových poradenských alebo terapeutických postupov má dosiahnuť jeho opätovné zaradenie do dopravy a jeho dopravne prispôbené správanie. Práve toto je oblasť, ktorej by sa mali venovať poradenská alebo klinická psychológovia, vytvoriť programy skupinového alebo aj individuálneho výcviku neprispôbených vodičov a pracovať s nimi v smere vyššej bezpečnosti dopravy u nás.

11. *Ako je to s EÚ*

Únia má predpis na posudzovanie zdravotnej spôsobilosti, kde ide výlučne o medicínske aspekty posudzovania, dopravná psychológia nie je nikde v legislatíve EÚ spomenutá. EÚ vydala tzv. Bielu knihu, podľa ktorej by sa mala nehodovosť so smrteľnými následkami na cestách krajín EÚ v rokoch 2002 až 2010 znížiť o 50%. Na Slovensku sme to dokázali do roku 2007 len o asi 10%, preto sme na tom pomerne zle, keďže v celej EÚ je vývoj znižovania až o skoro 20% vyšší. Preto je zrejme že práve tento moment je rozhodujúcim v snahe MV SR zapojiť do znižovania nehodovosti aj psychológov, čo môže na jednej strane vyvolať dojem o progresívnosti tohto kroku, ale na druhej strane úplná nepripravenosť dopravnej psychodiagnostiky u nás zabezpečiť naozaj kvalitné posudzovanie psychickej pracovnej spôsobilosti vodičov vozidiel sk. „C“ /nákladných vozidiel/. Je to len formálny krok, ktorý neprinesie žiadne zvyšovanie bezpečnosti dopravy u nás, ale len vyťahne od približne 200 000 občanov s VO sk. „C“ ďalšie peniaze na preventívne prehliadky. Cena psychologického vyšetrenia sa pohybuje od 900 do 2 400 Sk, ide teda o 200 mil. Sk, čo sú pomerne veľké peniaze na malý efekt.

12. *Štatistika a prístup*

Keďže nie sú známe jednotlivé počty držiteľov vodičského oprávnenia sk. A, B, C, D, len celkový počet vodičov ktorý okolo 2 900 000 ako aj počty vozidiel /160 000 nákladných vozidiel/, je problematická aj kontrola výkonu posudzovania psychickej pracovnej spôsobilosti pre vodičov vozidiel sk. C. Návrh nového zákona vychádza u držiteľov VO z filozofie výkonu činnosti, teda nie z vlastníctva alebo požadovania vodičského oprávnenia - potvrdenie o psychologickom vyšetrení má mať pri sebe ten občan, ktorý vedie motorové vozidlo sk. C, C1 /+E/ a D, D1 /+E/, resp. vozidlo s právom prednosti v jazde, taxislužby a poštovej prepravy. Malo by však ísť len o tie skupiny vodičov, ktorí môžu svojim neprispôsobeným dopravným správaním zaviniť väčšie škody na majetku alebo životoch ľudí - vodičov autobusov, MKD, vodičov vozidiel s nebezpečným nákladom, alebo rádioaktívnym odpadom, vodičov s právom prednosti v jazde.

Ďalej by malo ísť o vyšetrenia na žiadosť dopravnej polície, alebo lekára. A samozrejme by mala byť legislatívne upravená následná psychologická starostlivosť, čo znamená že polícia, ale aj lekári by mali mať možnosť odoslať vodiča, ktorý ohrozuje bezpečnosť dopravy ku psychológovi /poradenskému, pracovnému, klinickému s certifikátom na dopravnú psychológiu/, ktorý by s ním vytvoril plán či už individuálnych alebo skupinových sedení.

13. *Ako to zorganizovať*

Dopravná psychodiagnostika by mala byť kontrolovateľná a štatisticky vyhodnocovaná u každého dopravného psychodiagnostika, malo by byť zabezpečené že takáto psychodiagnostika bude vykonávaná v zodpovedajúcich priestoroch pre individuálne alebo skupinové vyšetrenia, ktoré nesmú prekročiť počet 6-tich ľudí na 1 psychológa s asistentom, že bude vykonávaná MZ vyhláškou schválenými metodikami /v súčasnosti

sú k dispozícii 4 metodiky/, ktorých aplikácia vyžaduje 4-5 hodín, že budú používané aj prístrojové techniky, že bude zabezpečené ďalšie vzdelávanie v psychológii / psychodiagnostike/ dopravy rôznymi seminármi, že bude u nových dopravných psychodiagnostikov zabezpečená supervízia nad stanoveným počtom vyšetrení a že špecializačné štúdium tejto certifikovanej pracovnej činnosti bude mať požadované parametre, že bude zabezpečený kolobeh dokumentácie z vyšetrení a jej dostupnosť.

Do uvedeného sa môžu zapojiť zdravotné pracovné služby, /zákon č.124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a Vyhláška MZ č. 458/2006 Z. z./ ako to je v podstate už u nás zavedené pre všetky iné pracovné skupiny. V tíme tejto služby je pre oblasť psychológie definovaný psychológ so špecializáciou pracovná a organizačná psychológia, čo by znamenalo pre dopravu ešte certifikát na dopravnú psychológiu / obdobne Vyhláška MZ č.542/2007 Z. z., alebo Vyhláška MDPaT č.499/2007 Z. z./.

Ak v poslednom období SKP presadzuje nákup prístrojových techník najmä od rakúskej firmy Schuhfried GmbH, alebo českej Geta s následným spracovávaním noriem, je to len prvý krok v celom procese dopravnej psychodiagnostiky. Chýba požiadavka na validizáciu, reliabilitu techník, štandardizáciu dotazníkov používaných v zariadeniach rakúskeho „Kuratória“, nehovoriac o vzdelávaní, supervízii, kontrole výkonu, individuálnej zodpovednosti a pod. Požadovanie merania reakčného potenciálu občana na stotiny sekundy, zo strany SKP, je prejavom nepochopenia psychodiagnostiky ako takej, ale zároveň aj dôkazom zdatného obchodného ducha.

Najdôležitejším momentom je však stanovenie zodpovednosti pre každého, kto vykonáva dopravnú psychodiagnostiku, to znamená, že výsledok vyšetrenia nebude založený niekde v archívoch, ale meno psychológa bude uvádzané na výpisoch z evidencie nehôd a priestupkov /ktoré sú súčasťou dopravnej psychodiagnostiky/ ako aj iných dokumentoch, ktoré spravuje dopravná polícia čím sa vytvorí priestor pre to, aby si psychológovia boli vedomí kontrolovateľnosti svojich rozhodnutí o psychickej pracovnej spôsobilosti posudzovaného vodiča a tiež toho, že v prípade závažných dopravných nehôd musia odborne doložiť svoj záver.

Je treba si však uvedomiť skutočnosť, že prediktabilita prispôbeného dopravného správania je časovo podmienená, samotná dopravná nehoda je štatisticky náhodná udalosť a zatiaľ nepoznáme žiadne postupy, ktorými by sa dalo z potencionálne rizikového prostredia dopravy vylúčiť nehodové správanie ľudí. Dopravná psychodiagnostika spojená s následnou psychologickou starostlivosťou však má možnosti ako prispieť k bezpečnosti dopravy. Nie je však možné s týmito jej možnosťami hazardovať napríklad návrhmi na plošné psychodiagnostické vyšetrenia obrovskej skupiny vodičov s VO sk. C, ako to robí návrh tohto zákona. Ak takéto vyšetrenia podporuje SKP a neberie pritom na seba žiadnu zodpovednosť za ich úroveň a vyhodnocovanie, svedčí to o jej nepripravenosti zvládnuť túto problematiku v požadovanej kvalite. Predstavitelia SKP pochádzajú z prostredia MV, je tu možno rovnaký uhol pohľadu na riešenie bezpečnosti dopravy, ale tento rezort by sa mal zrejme obrátiť na vlastné oddelenia psychológie, kde sú aj dopravní psychológovia, ktorí túto činnosť zároveň nebudú vykonávať, čo dopravná psychodiagnostika na dostatočnej odbornej úrovni unesie a čo už nie.

14. *Čo môže psychodiagnostika a čo nie*

Ak tieto argumenty neboli dostatočné, je potrebné spraviť štatistiku návrhov na odobratie VO na základe psychologického vyšetrenia, ktoré odoslali psychológovia na dopravné inšpektoráty SR za posledných 10 rokov od platnosti vyhlášky MZ o zdravotnej spôsobilosti vodičov č.164/1997 Z. z. a podľa jej výsledku ďalej postupovať.

Dopravná psychodiagnostika nedokáže v súčasnosti kvantitatívne diskriminovať medzi psychickou pracovnou spôsobilosťou podľa jednotlivých VO alebo skupín motorových vozidiel a nemá na to ani spracované profesiogramy.

Pri prijíme do zamestnania má dopravný psychológ aj ďalšie možnosti, ako napríklad nariadiť navštevovanie poradne v adaptačnom období, zmluva na dobu určitú, obmedzenie nadčasovej práce, výber menej náročných dopravných liniek, častejšie preventívne kontroly a pod., súhrnne ide o využívanie následnej psychologickkej starostlivosti.

Návrh na odobratie vodičského preukazu po psychologickom vyšetrení je pomerne veľkým zásahom do života človeka, takýto návrh podľa mňa môže dať dopravný psychológ len v úzkej spolupráci s lekárom, preto by malo byť také znenie zákona, ktorý by túto spoluprácu jednoznačne požadoval, pretože pri súčasne platnej legislatíve EÚ by mohli nastať problémy.

15. *Občan a dopravný psychodiagnostik*

Občan by mal mať napriek všetkým nedokonalostiam dopravnej psychodiagnostiky, rovnakú príležitosť preukazovať svoju psychickú pracovnú spôsobilosť u každého jedného dopravného psychodiagnostika podľa lokálnych noriem kraja v ktorom žije a to je možné zabezpečiť len splnením vyššie uvedených požiadaviek na jednotné diagnostické techniky, vzdelanie a praktické zručnosti dopravných psychodiagnostikov, ktorí to budú vykonávať, či už ide špecializáciu pracovno-organizačnú, poradenskú, alebo klinickú a s certifikátom na dopravu.

Ak ide o žiadateľov, tak by tu rozhodne pomohla skôr práca so žiadateľmi v samotných kurzoch výcvikov o VO formou skupinového nácviku dopravno sociálnych zručností, kde by psychológ mohol po vlastnej úvahe prípadne identifikovať tých, ktorí potrebujú aj psychodiagnostické posúdenie psychickej pracovnej spôsobilosti. Zároveň by bola táto práca so začínajúcimi vodičmi psychologicky zaujímavou a z hľadiska BCP zmysluplnou.

Okrem toho tu máme aj zákon č.280/2006 Z. z. o povinnej základnej kvalifikácii vodičov, ktorý návrh zákona vôbec nereflektuje a ak to má byť systém, tak by aj z neho vychádzať mal.

16. *BCP a 200 000 000 Sk ročne*

Projekt návrhu zákona, ktorý teraz počíta navyše s veľkou skupinou motorových vozidiel sk. C a iných menších dopravných vozidiel dopravnou psychodiagnostikou v takej miere je nereálny a povedie len k znehodnocovaniu psychodiagnostických techník, ktoré sa pre dopravu využívajú. Dnes existujú technické prostriedky ako takéto techniky získať v priebehu vyšetrenia a pri stotisícoch účastníkov vyšetrení ročne sa to určite stane. Tým sa stanú už v priebehu prvých rokoch platnosti zákona nepoužiteľnými a dopravná

psychodiagnostika sa skončila. Tých možno až 200 mil. Sk, ktoré by občania SR zaplatili za tento projekt, sa obráti proti bezpečnosti cestnej premávky, lebo diagnostické prostriedky doteraz využívané sa stanú formálnym prostriedkom na zabezpečenie znenia zákona. Návraty do obdobia psychotechniky prvej polovice 20 storočia, ktorá bola pre svoju nefunkčnosť pri testovaní obdobne obrovských skupín občanov ako v USA tak i v Európe, sú pre 21.storočie nemysliteľné a sú krokom späť a nie k vyššej BCP.

Peter Váš

Autor je od r. 1975 dopravným psychológom v DPB a. s., je menovaným znalcom dopravnej psychológie KS v BA, bol garantom postrgraduálneho vzdelávania dopravných psychológov na FFUK BA, garantom pre SR v dopravno psychologických prieskumoch EÚ s názvom SARTRE 1 - 3 v rokoch 1992 - 2004, predsedom Asociácie dopravných psychológov a oponentom „Metodik pre posudzovanie psychickej spôsobilosti vodičov“ Ústavu silniční a mestské dopravy Praha v rokoch 1980 - 1992, ako aj spolutvorcom prvej slovenskej dopravno psychologickéj metodiky posudzovania psychickej spôsobilosti vodičov v r. 2002.

**Stanovisko prezídia Slovenskej komory psychológov k článku
„Niečo iné o dopravnej psychológii - postoj k návrhu zákona o cestnej
premávke a k postupu vedenia Slovenskej komory psychológov“
autora PhDr. Petra Váša**

Prijatím zákona NR SR č. 315/1996 Z.z. o premávke na pozemných komunikáciách a vyhláškou MZ SR č. 164/1997 Z.z. začali psychologické vyšetrenie vodičov vykonávať klinickí psychológovia, t.j. v tom čase jediný oficiálny špecializačný odbor v psychológii. Prijatie tohto rozhodnutia bolo zrejme ovplyvnené tým, že Slovensko prijalo niekoľko legislatívnych noriem, ktoré upravujú právo na voľbu povolania /Ústava, Listina základných ľudských práv/. Každý má právo na slobodnú voľbu povolania a právo na výkon povolanie možno odoprieť len na základe zákonom stanovených podmienok, pričom jedna z podmienok je zdravotná spôsobilosť na výkon konkrétneho povolania. Takže psychologické vyšetrenia vodičov sa začali vykonávať nie na základe rozhodnutia ministerského úradníka, ale na základe zákona.

Slovenská komora psychológov (SKP), ako stavovská a profesiová organizácia, si uviedomovala, že uvedený stav nebol celkom vyhovujúci a tak po tom, ako bola psychológia zaradená medzi zdravotnícke povolanie, podporovala definovanie ďalších špecializačných odborov a certifikovaných pracovných činnosti a následne ich aplikovanie do právnych noriem Slovenska. Tento proces je však veľmi zdĺhavý a stále neukončený.

SKP citlivo vníma nedostatok akreditovaných vzdelávacích programov pre špecializačné odbory a certifikované pracovné činnosti. Zástupcovia R SKP rokovali s predstaviteľmi niektorých katedier psychológie v rámci Slovenska, aby akreditovali

špecializačné študijné programy na MZ v zmysle zákona 578/2004 Z. z. v znení ďalších predpisov. Aktuálne však nebol zatiaľ akreditovaný ani jeden program. Z tohto dôvodu požiadala SKP o spoluprácu SZU Bratislava, ktorá nám vyšla v ústrety a v rámci svojich štruktúr zriadila katedru psychológie so subkatedrami poradenskej psychológie, pracovnej a organizačnej psychológie a školskej psychológie, ktoré by mali zabezpečovať vzdelávanie v spomenutých oblastiach. SKP bude spolupracovať so SZU pri organizovaní sústavného vzdelávania.

Veríme, že jednou z priorit bude aj vzdelávanie v rámci certifikovanej pracovnej činnosti dopravná psychológia. Uvedomujeme si, že na Slovensku, po rozpade ČSFR sa postupne vytratilo vzdelávanie v dopravnej psychológii, dopravnopsychologický výskum a pod. Dúfame, že sa nám podarí túto oblasť naštartovať, k tomu však je potrebná spolupráca všetkých, ktorí majú o túto oblasť záujem, pretože možnosti komory v tomto smere sú obmedzené.

SKP privítala iniciatívu MV SR o sprísnenie podmienok pri premávke na pozemných komunikáciách a dúfame, že predmetný zákon bude schválený v navrhovanej podobe. Dôležité bude, aby vo vykonávacom predpise boli vyriešené podrobnosti výkonu psychologických vyšetrení. Ideálne by bolo, aby tento predpis sa blížil k predpisu, ktorý je platný v Rakúsku, tak ako ho autor článku popísal. Vhodné sa nám vidí i to, že psychologické vyšetrenie vodičov bude vykonávať poskytovateľ zdravotnej starostlivosti, čo zaručuje kontrolu zo strany Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou. Ďalšia kontrola je zabezpečená povinnosťou registrovať sa v SKP, ktorá sa vzťahuje na všetkých psychológov, nielen na dopravných psychológov.

Pre zaručenie vyššej kvality dopravnopsychologických vyšetrení, SKP začala rokovať s viacerými organizáciami, ktoré sa venujú tejto problematike. Priebeh rokovaní a podmienky, ktoré stanovila SKP sú vystavené na www.komorapsychológov.sk, preto sa im nebudeme podrobne venovať.

Výsledkom tohto rokovania bola prezentácia výrobkov firmy Schuhfried a Geta počas „Komorových dní“, ktoré sa uskutočnili v dňoch 19.-20.9. v Modre. Po vykonaní analýzy podmienok, ktoré tieto firmy ponúkajú, máme za to, že spolupráca s rakúskou firmou Schuhfried zabezpečí vysokú kvalitu psychologických vyšetrení. Firma Schuhfried sa zaviazala, že bude zabezpečovať požiadavku validizácie a reliability techník, zaškolení a pod. Expert system trafic od Schuhfried je úspešne používaný v mnohých krajinách a prostredníctvom tohto systému môžeme aj my, využívať získané skúsenosti. SKP uvažuje do budúcnosti s organizovaním odborných podujatí, ktoré by umožnili výmenu skúseností.

Slovensko je súčasťou EÚ, v ktorej je zaručená mobilita pracovnej sily, preto nie celkom rozumieme požiadavke autora článku o vytváraní „lokálnych noriem“.

Škoda, že autor článku podrobne nerozobral právny stav v Nemecku, kde máme informácie, že psychologickým vyšetrením prechádza každý žiadateľ o vodičské oprávnenie, taktiež možno spomenúť, že obdobný okruh povinných osôb, ktoré sa musia podrobiť psychologickému vyšetreniu, ako je uvedený v návrhu zákona, je aj v susednej Českej republike/ § 87a zákona 411/2005 o provozu na pozemných komunikáciách/.

SKP vníma prijatie zákona o preprave na pozemných komunikáciách ako prvý krok, po ktorom by mali nasledovať ďalšie právne úpravy, ktoré by zabezpečili účasť psychologov v rámci BECEP. SKP sa podarilo nominovať svojho zástupcu do odbornej skupiny pre zdravotnú výchovu a dopravnú psychológiu, ktorá je zriadená Radou vlády SR pre BECEP na MZ SR, kde doteraz nebol psychológ a túto oblasť zastrešoval psychiater.

Veríme, že spoločnými silami sa nám podarí dostať dopravnú psychológiu na úroveň vyspelých európskych krajín.

František Skokan, prezident SKP

Stanovisko spoločnosti CASSYS Psychodiagnostika

Vedení Slovenskej komory psychologov (SKP) požádalo naši spoločnosť o stanovisko k textu PhDr. Petera Váša „Niečo iné o dopravnej psychológii“.

Naše spoločnosť Assessment Systems, s.r.o. (resp. jej divízia CASSYS Psychodiagnostika) je výhradným distribútorom systémů prístrojové psychodiagnostiky Schuhfried na Slovensku a v Česku. Od dubna 2008 jsme v kontakte s predstaviteľmi SKP v souvislosti s posudzovaním vlastností a kvalít námi dodávaného psychodiagnostického systému Vienna Test System (Schuhfried). Cílem naší spolupráce s SKP v letošním roce bylo a je poskytnout jejím představitelům i řadovým členům maximum informací a podkladů pro posouzení vhodnosti systému VTS (Vienna Test System) jako nástroje pro dopravně-psychologickou diagnostiku řidičů na Slovensku.

Hlavním smyslem naší činnosti na Slovensku i v Česku je poskytovat psychologům vysoce kvalitní a osvědčené nástroje pro jejich práci. Věříme, že tím přispíváme k celkovému zvyšování kvality poskytovaných psychologických služeb v našich zemích. Současně se snažíme podporovat využívání a rozvoj těchto nástrojů v souladu s profesionální a etickými standardy psychologické činnosti.

Text PhDr. Petera Váša vnímáme jako příspěvek do odborné diskuse, jehož cílem je podpora principů odbornosti a profesionality při nastavování systému dopravně-psychologické diagnostiky i dopravně-psychologické praxe v nejširším slova smyslu na Slovensku. Nejsme kompetentní vyjadřovat se ke všem aspektům diskutované koncepce (např. zda by mělo být ze zákona povinné psychologické vyšetřování řidičů skupiny C, jako je tomu např. v Česku, či nikoliv). Stranou ponecháváme také některé metodologické otázky, jež jsou v textu zmíněny a na něž lze pohlížet odlišně (např. pojetí standardizace testů, parciálních testových norem, validity či reliability). Rádi bychom se dotkli pouze dílčí tematiky prístrojové psychodiagnostiky v rámci pripravovaného systému posudzování způsobilosti řidičů na Slovensku. Ve shodě s PhDr. P. Vášem i predstaviteľmi SKP samozrejme chápeme prístrojovou diagnostiku pouze jako jednu ze součástí psychodiagnostického procesu.

Domníváme se, že v oblasti přístrojové diagnostiky panuje mezi názory SKP, PhDr. P. Váša a naší společnosti (resp. společnosti Schuhfried) značná shoda. Všechny strany totiž vnímají jako prioritní stránku odbornou. Rádi bychom zdůraznili, že ze strany SKP zaznívaly od počátku našich jednání velmi silně požadavky týkající se odborných kvalit přístrojové diagnostiky. Těžiště našich jednání s představiteli SKP v uplynulých měsících se týkalo psychometrických vlastností námi nabízené baterie testů, příslušných validizačních studií, norem, testové dokumentace a dalších ryze odborných témat. Jednou z klíčových podmínek stanovených SKP byla mj. průběžná aktualizace slovenských testových norem v nadcházejících letech. Obchodní otázky (zvýhodněné ceny pro členy SKP a způsob financování) byly pochopitelně také předmětem našich jednání s SKP, odborná problematika však však byla vždy na prvním místě.

Vienna Test System (VTS) společnosti Schuhfried byl nakonec vedením SKP doporučen jako nejvhodnější systém pro přístrojovou diagnostiku řidičů. Jsme přesvědčeni, že toto doporučení se opírá zejména o posouzení odborných kvalit VTS. (Naopak pro „obchodně“ uvažující psychology upřednostňující rychlý zisk by mohl být přitažlivější diagnostický přístroj nižších kvalit, avšak s nižší pořizovací cenou.)

Jsme přesvědčeni, že Vienna Test System splňuje všechna klíčová odborná kritéria, která ve svém textu zmiňuje PhDr. Peter Váš. V některých aspektech jde dokonce nad rámec uvedených požadavků. Například validizace nabízené baterie VTS proběhla nejen na úrovni jednotlivých testů, ale také na komplexní úrovni celé testové baterie (navíc s využitím moderní metody umělých neuronových sítí, díky níž je zajištěna vyšší prediktivní validita při posuzování způsobilosti řidičů ve srovnání s tradičními statistickými metodami, které se ve validizačních studiích používají). Většina testů nabízené baterie je adaptivní povahy (viz „item-response theory“). Díky aplikaci tohoto moderního přístupu při konstrukci testů je dosaženo nejen lepších psychometrických parametrů, ale je prakticky vyloučena možnost, aby se testový materiál dostal do rukou nepovoláných osob. Toto riziko, o němž se PhDr. Peter Váš zmiňuje v závěru textu, je velkou nevýhodou zejména výkonových testů tradiční konstrukce tužka-papír.

O kvalitách systému VTS koneckonců nepřímo svědčí i to, že je velmi široce používán v mnoha zemích světa. Pouze v oblasti dopravní psychologie je aktuálně v provozu více než 1800 těchto systémů (z celkového počtu více než 7500). K jeho uživatelům patří nejen samostatně pracující psychologové, ale také významné organizace – např. podniky městské hromadné dopravy (Frankfurt, Vídeň, Basilej, Atény a další), železnice (Německo, Rakousko, Španělsko, Japonsko, Austrálie, Švýcarsko a další), významné letecké společnosti a další. Výsledky dopravně-psychologické diagnostiky řidičů využívající Vienna Test System jsou oficiálně akceptovány úřady ve 12 evropských státech.

Věříme, že budeme mít v nadcházejících letech příležitost podílet se na zkvalitňování dopravně-psychologické praxe na Slovensku. Jsme přesvědčeni, že vzájemná diskuse odborné veřejnosti, představitelů SKP a poskytovatelů diagnostických nástrojů je důležitou součástí tohoto procesu.

Tomáš Rodný
CASSYS Psychodiagnostika (divize Assessment Systems, s.r.o.)

Odpoď na recenziu J. Stempelovej

A. Heretik, A. Heretik, jr.: Klinická psychológia. Psychoprof, Nové Zámky, 2007 s.815

Zostavovateľov a autorov Klinickej psychológie iste potešilo, že si kolegyňa Stempelová dala námahu s preštudovaním našej učebnice a podrobne ju recenzovala na stránkach PsychoFóra. O autorkinej motivácii napísať recenziu môžeme uvažovať, ale veríme, že si sama uvedomuje skutočné motívy, ktoré ju k tomu viedli. (Jej obľúbený V.Frankl by sa asi spýtal, či za tým stoje hodnoty zážitkové, tvorčie alebo postojoyé). Viaceré hodnotiace súdy sú iste vecou odborného názoru recenzenta. Mnohé sú však tak zaujaté a nežičlivé, že si pokladáme za povinnosť na ne reagovať. Budeme sa pridŕžiavať štruktúry recenzie.

1/ Praktickosť učebnice. Mnoho študentov by uvítalo a často nás o to aj žiadajú, aby sme zverejnili na internete len handouty našich prednášok, ktoré by sa naučili a prezentovali na skúške. Staromilsky však trváme na učebnicovo podávaných informáciách a komplexnom pohľade na obor, ktorý je nielen našim výukovým predmetom, ale aj profesným poslaním. Z tohto hľadiska sa nám rozsah učebnice nezdá byť nadmerný a hrúbka knihy podružná. Vrele odporúčam porovnanie so súčasnými učebnicami klinickej či abnormálnej psychológie vo svete. Študenti získajú dostatok základných informácií aj o základnej teórii do klinickej psychológie, ktorá je súčasťou bakalárskeho štúdia, aj úvod do radu subdisciplín klinickej psychológie, ktoré sú voliteľnými predmetmi magisterského stupňa štúdia psychológie.

2/ Proporcionalita obsahu a kvality jednotlivých kapitol. Bolo proklamovaným cieľom našej učebnice dať priestor širokému okruhu klinických psychológov /18 spoluautorov!/. Ide o psychológov, ktorí sa danej téme dlhodobo prakticky venujú a väčšina z nich sa tiež podieľa na výuke klinicko-psychologických predmetov na Katedre psychológie FF UK v Bratislave i ďalších katedrách psychológie na Slovensku. Myslíme si, že ide o dosť reprezentatívny, aj keď samozrejme nie kompletný zoznam osobností súčasnej klinickej psychológie na Slovensku. Môžeme recenzentku ubezpečiť, že by bolo jednoduchšie urobiť prehľady o výskume v jednotlivých oblastiach, než sa snažiť udržať tak diferencované osobnosti v stanovených autorských rámcoch. A trvať otrocky na dohodnutom rozsahu sa nám zdalo úzkoprsé. Zároveň dúfame, že pre mnohých spoluautorov bude "ich" kapitola skutočne inšpiráciou pre napísanie samostatných monografií. Za vyslovene neprimerané však pokladáme tvrdenie autorky o prílišnom zameraní na opis a diagnostiku. Pokladáme, za úplne nevyhnutné najmä pre symetrickú komunikáciu klinických psychológov s lekármi a ďalšími zdravotníkymi pracovníkmi, aby poslucháči a začínajúci psychológovia, mali zvládnutú ako psychopatológiu tak aj symptomatológiu ďalších psychosomatických, neurologických a iných porúch. Prakticky každá kapitola potom obsahuje aj prehľad diagnostických metód a intervencie, či terapie. Nie je však cieľom knihy suplovať učebnicu psychoterapie. Myslím, že v tejto oblasti

je dostatok prekladových i pôvodných prameňov o jednotlivých smeroch a metódach. V otázke proporcionality sme sa snažili zohľadniť aj názory oboch veľmi starostlivých recenzentov knihy (prof. Kratochvíl, Doc. Stančák). Je však príznačné, že ich názory na rozsah a obsah jednotlivých kapitol sa značne odlišovali.

3/ Vzťah autorov k histórii odboru. O svojom vzťahu k histórii odboru píše autor kapitoly dosť autenticky a rozsah, ktorý jej venuje pokladá za úplne dostatočný (ostatne stačí túto kapitolu porovnať so staršími učebnicami). Prehľad československej histórie je nazvaný "niektoré osobnosti...", je teda samozrejme selektívny a môže sa tak dotknúť ješitnosti nemenovaných autorov. Práce mnohých z nich sú však potom citované v čiastkových kapitolách.

4/ Ďalšie kapitoly. Po opakovaných kritických pripomienkach k príliš veľkému rozsahu učebnice prichádzajú výtky, že sme nevenovali aj psychológii plastickej chirurgie, liečebnej telovýchovy, chorobám pečene a ľadvín a pod. A z tejto kritickej nekonzistentnosti prichádza recenzentka k záverom, že "...sme zaspali dobu, alebo sme zostali ideologicky ovplyvnení minulosťou" (ale v inej časti nám vyčíta poplatnosť súčasným západným trendom). Nuž čo dodať...

Záverom: Zostavovatelia a autori jednotlivých kapitol iste zväžia pripomienky recenzentky a rozhodnú sa, či ich zohľadnia v prípadných ďalších vydaniach učebnice. Ako aj v živote aj tu platí jedna zásada - po kritike by som sám mal ísť príkladom. Ak mám tak kritický postoj k nejakej učebnici, mal by som napísať a ponúknuť lepšiu.

A. Heretik, A. Heretik, jr. - zostavovatelia

PhDr. Tomáš Kováč, CSc. už nie je medzi nami

Začiatkom septembra sme mali osláviť jeho päťdesiate štvrté narodeniny. Oslava sa nekonala – Tomáš to v júli zabalil. Tou správou boli zaskočení všetci, kto ho poznali; tí, čo sme si s ním boli bližší, sa s ňou doteraz nevieme vyrovnat'. Tomáš mal predsa rád život, ľudí, svoju prácu, mal bohaté záujmy... Ako začínajúci psychológovia sme spolu postvárali nejedno pestvo, ako „zrejúci“ odborníci (prepáčte mi ten výraz) sme spolupracovali na nejednom projekte. Dnes už spolu nedozrieme. Tomáš nedopíše rozpracované štúdie, nedokormidluje svojich študentov k úspešnej obhajobe diplomových prác, nedokončí habilitáciu. Život pôjde ďalej, ale bez Tomáša Kováča to pre mnohých už bude iný život. V niečom možno aj jednoduchší, ale určite chudobnejší.

Tomáš bol zdanlivo dieťa šťasteny. Milovaný jediný syn popredného slovenského výskumníka, experimentátora a medzinárodne uznávaného teoretika psychológie Damiána Kováča to však rozhodne nemal ľahké. Morálna povinnosť nesklamať rodičov, vlastná snaha znamenať niečo v odbore, v ktorom je otec temer neprekonateľný, ako aj snaha žiť život naplno, milovať a obetovať sa svojim milovaným znamenali obrovskú záťaž. Nie vždy mu všetko vyšlo, ako si predstavoval. Relaxoval pri poháriku, to však prinášalo nové problémy. Ale vzoprel sa a bojoval so životom i sám so sebou. Mali sme pocit, že bojuje úspešne. Týždeň pred svojou smrťou vyzeral vyrovnaný, spokojný, dokonca šťastný. Doniesol z tlačiarne kolektívnu monografiu Kvalita života intaktných a hendikepovaných detí a adolescentov na Slovensku; z jej obálky sa usmieva tvár jeho malého vnuka. Dvanásteho júla 2008 odišiel, aby sa medzi nás už nevrátil.

Celý profesionálny život Tomáša Kováča je spätý s Výskumným ústavom detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave, posledných desať rokov aj s katedrou psychológie Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave. Najväčším a dlhodobým predmetom jeho odborného záujmu bola ľudská tvorivosť. Patril k prvým, kto sa u nás po Marte Jurčovej začali touto problematikou zaoberať; s vtedajšou manželkou, dnes doc. Evou Szobiovou, jej venovali záujem ešte ako študenti bratislavskej FFUK. A určite bol prvý, kto u nás empiricky sledoval tvorivosť detí už v predškolskom veku. Potvrdil, že hoci nejde o „veľkú“, objektívnu tvorivosť, tú „malú“, subjektívnu, ktorá je tak dôležitá z psychologického hľadiska, možno už v tomto veku vysledovať i systematicky rozvíjať. Alarmujúce bolo jeho zistenie, že – ak sa oprieme o výsledky testov divergentnej produkcie – tvorivosť škôlkarov môže byť vyššia, než kreativita ich učiteľiek.

Okrem výskumov detskej tvorivosti venoval Tomáš pozornosť aj rozvíjaniu tvorivého potenciálu učiteľov, kurzy realizoval zväčša v spolupráci s pražskými kolegami Janom Holeyšovským a nestorom českej psychológie tvorivosti Jaroslavom Hlavsom. To bolo v osemdesiatych rokoch minulého storočia. V nasledujúcom desaťročí sa so mnou zúčastnil viacerých letných táborov pre nadané, neskôr nadané a postihnuté deti, kde mal ako lektor na starosti kultivovanie tvorivosti detí aj ich rodičov. V súvislosti s tým sa začal zaoberať aj problematikou nadania, najmä športového.

Po páde komunistického režimu a otvorení hraníc sme spoločne realizovali veľmi zaujímavý výskum ekologického vedomia detí a mládeže zo štyroch stredoeurópskych regiónov – západného Slovenska, južnej Moravy, Dolného Rakúska a severného Maďarska. Pre tento projekt získal Tomáš podporu Grantovej agentúry MŠ SR. Zameranie na environmentálnu psychológiu sa však vo VÚDPaP-e, žiaľ, dlho neudomácnilo. Tomáš Kováč sa preorientoval na problematiku zvládania stresu žiakmi našich škôl. Spolupracoval s Jánom Senkom, neskôr sám získal grant VEGA na projekt v tejto oblasti. Ani pri výskumoch zvládania nezabudol na svoju starú lásku – tvorivosť. Potvrdil, že tvorivosť môže byť úspešnou aktívnou copingovou stratégiou, sledoval tiež jej vzťahy so zmyslom pre humor a sociabilitou. Svoju najnovšiu grantovú úlohu orientoval na otázky kvality života. Vyššie uvedený zborník, ktorý editoval spolu s Ivanom Učňom, je priebežným výstupom tejto úlohy. Dokončiť ju budú musieť Tomášovi spolupracovníci.

Posledné roky delil Tomáš Kováč svoju profesionálnu pozornosť medzi činnosť výskumníka a vysokoškolského učiteľa. Čoraz zriedkavejšie chodil do terénu, zato viedol množstvo diplomových prác, vďaka ktorým sa dostával k množstvu zaujímavých empirických údajov, ktoré študentom pomáhal spracúvať a ktoré mohol využiť aj vo vlastných štúdiách. Bol priateľom mladých ľudí a preto aj obľúbeným učiteľom – nevyvyšoval sa, vždy bol ochotný prispieť radou aj osobne pomôcť. Študenti zaiste vedeli oceniť jeho zmysel pre humor, ľahkosť, s ktorou štylizoval, vtipnosť, ktorú využil napríklad pri pomenúvaní faktorov, čo vzišli z výsledkov exploračných faktorových analýz. Na rozdiel od mnohých kolegov, ktorí za vrchol vedeckej práce pokladajú suchopárne citovanie cudzích myšlienok, nachádzal Tomáš Kováč aj v myšlienkach iných autorov vždy mnoho inšpirácií pre vlastné tvorivé nápady, komentáre, odhaľovanie nezvyčajných súvislostí, formulovanie vlastných názorov.

Tomáš nám bude chýbať nielen ako odborník s analyticko-syntetickým intelektom, ale aj ako človek s veľkým srdcom a veľkými emóciami, človek, ktorý sa vie rovnako dobre pobaviť s opravárom obuvi ako s profesorom archeológie, človek s veľkou dávkou empatie a humoru. Ten ho, žiaľ, pri poslednom životnom rozhodnutí, nechal na holičkách.

Vlado Dočkal

BLAHOŽELÁME

Jubilujúci kolegovia v druhom polroku 2008

(v abecednom poradí bez titulov)

Andreánska Viera	Štúr Ivan
Bojar Zoltán	Šutková Magdaléna
Bojarová Miroslava	Tej Ján
Brezina Igor	Uhrová Eva
Brozmanová Elena	Vaňko Peter
Buganová Zdena	Woltová Anna
Bystrická Margita	Žideková Alica
Csáderová Mária	
Černotová Marta	
Čulen Jozef	
Draxlerová Ľudmila	
Dudášová Milina	
Ďuričková Magdaléna	
Fabíny Viliam	
Ficeková Edita	
Hanousek Jozef	
Hargašová Marta	
Hauser Július	
Herková Milota	
Heřmánek Stanislav	
Jaššová Zdena	
Juráš Ľudovít	
Knoteková Eva	
Kulich Dušan	
Kvassayová Magdaléna	
Mináriková Anna	
Molnár Peter	
Moravčíková Danica	
Nociar Alojz	
Pakan Ľudovít	
Papánek Fedor	
Remiášová Jindra	
Rybárová Eva	
Stančík Jozef	
Štefanov Vladimír	
Štefanovová Mária	

OZNAMY

Noví členovia SPS

V čase od apríla 2008 do septembra 2008 boli do Slovenskej psychologickéj spoločnosti pri SAV boli prijatí títo noví členovia:

Mimoriadni členovia:

Nina Hrdinová
Kamila Rondošová
Anna Krasňanská
Soňa Kupcová

Ján Grác: Psychológia mravnosti **Trnava, Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, 2008, s. 281**

Vyšla kniha, ktorá zaplňa nedostatok literatúry z oblasti psychológie mravného, morálneho, etického správania. Sme svedkami narastajúcej agresie a násilia mladých ľudí. Rodičia aj pedagógovia sú neraz bezradní, čorobiť s nedisciplinovanosťou, drzosťou, aroganciou a vulgárnosťou mladých ľudí. Mladiství sa podieľajú na trestnej činnosti v súčasnosti na Slovensku 20-timi percentami – také vysoké percento nebolo nikdy predtým zaznamenané. 55 % odsúdených mladistvých sú z rozvrátených rodín... Inšpekčná správa z roku 2007 hovorí, že na pedagogicko-psychologických poradniach bolo evidovaných 28 tisíc (!) žiakov s poruchami správania. Jeden väzeň stojí štát ročne 311 tisíc Sk, žiak alebo študent za rok stojí 30 tisíc korún... za ostatných päť rokov vzrástol počet žiakov so zníženou známkou zo správania o 32 percent ! To sú alarmujúce čísla a v tejto súvislosti som privítal, že vychádza kniha, ktorá sa venuje týmto závažným problémom.

Čas, ktorý žijeme je plný prevrátených hodnôt, hodnotových zmätkov, pseudoliberalizmu a egoizmu. Pokiaľ rozlišujeme starovek – stredovek – novovek, tak k tejto periodizácii R. Palouš pridal svetovek, ktorého znakmi sú: globalizácia, pluralizácia názorov, devalvácia tradičných hodnôt, permanentná zmena, miešanie kultúr, nárast vplyvu médií, nárast a rýchlosť informácií - (a z toho plynúci tlak na potrebu celoživotného vzdelávania-vzdelanostná, informačná spoločnosť), kult mladosti, závislosť ľudí (adiktológia), komercializmus, konzumizmus, manipulácia (reklamou, obchodom, politikmi), agresia a násilie. Kto iný, keď nie psychológovia, by mali prehovoriť razantne do prevencie a eliminácie týchto negatívnych ľudských a spoločenských fenoménov ? Nie náhodou popri knihách M. Žilínka, G. Allporta a P. Cakirpaloglu, a ďalších, bolo potrebné poskytnúť novšie a ďalšie pohľady na etiku, hodnoty, predsudky. Hľadajú sa teórie, modely, ako tieto negatívne javy vysvetľovať, ako k nim a ich náprave pristupovať. V tomto zmysle kniha profesora Gráca nielen orientuje čitateľa v problematike, ale podáva aj pomocnú ruku v tom, ako identifikovať rizikových jednotlivcov, skupiny a tvorí aj východisko pre praktickú konštrukciu opatrení, programov.

Kniha je rozdelená do desiatich, logicky prepojených kapitol. Prvá kapitola hovorí o základných regulátoroch etického správania, druhá kapitola o výkonových, morálnych a legislatívnych normách. V tretej kapitole autor chápe mravnosť ako najvyššie etické hodnotenie. Zavádza pojem „neutralizácie mravného hodnotenia“, ku ktorému dochádza vtedy keď vo „väzbovom správaní dochádza k vzájomnému rušeniu hodnotovosti etických pojmov“ (str.64). Autor rozlišuje komparatívnu neutralizáciu morálneho hodnotenia a axiologickú neutralizáciu mravného hodnotenia. Axiologická

neutralizácia sa týka vnútorného správania človeka z aspektu subjektívneho prežívania hodnoty normy. Komparatívna neutralizácia spočíva v porovnaní prejaveneho správania človeka s potenciálnym morálnym regulatívom. Z pohľadu tejto teórie neutralizácie potom autor skúma v štvrtej kapitole pragmatické aspekty správnosti morálneho hodnotenia aplikované na vzťah k práci, vlastníctvu a pravdivosti informácií. Piata kapitola sa venuje logistickým aspektom správnosti mravného hodnotenia na základe ktorých autor navrhuje dve schémy: prvá má skratku MAK, čo znamená: Motivácia – Aplikácia – Konzekvenca. Druhá schéma má skratku KAR, čo znamená: Kognícia – Akceptácia – Realizácia. Obe schémy následne umožňujú poznať procesy mravného hodnotenia, prípadne chyby v tomto hodnotení, čo autor demonštruje aj na modelových príkladoch. Popisuje sedem pravidiel na hodnotenie príbehov podľa schém MAK a KAR.

Od strany 135 autor venuje pozornosť výskumu mravnosti – kapitola šiesta. Popisuje štyri fázy konkrétnych výskumov, kde v prvej fáze autor vypracoval etické príbehy, ktoré predložil 451 subjektom vo veku 18 rokov. Príbehy sú predložené vo forme testu ZEU – MAK (ZEU znamená zrelosť etického uvažovania). Vzácné a praktické je, že test ZEU – MAK a test ZEU – RAK autor uvádza v prílohách, takže je možné ich používať v rutinej psychologickkej praxi. Testy v prvej fáze sa sústreďujú na dominantné odpovede, nie na ich správnosť a odkrývajú psychické mechanizmy, ktoré sa pri predložených úlohách aktivizovali. V druhej fáze výskumu (siedma kapitola) uskutočnil retest o tri roky neskôršie. V ôsmej kapitole popisuje etické myslenie probantov z aspektu vytypovaných príbehov. Retest bol uskutočnený na 175 maturantov. V tejto časti urobil obsahovú analýzu výpovedí a riešení dilematických príbehov, najmä z hľadiska poznania noriem morálnosti. V deviatej kapitole popisuje štvrtú fázu výskumu a sústreďuje sa v nej na fenomén neutralizácie z empirického hľadiska. Uplatnil schému KAR na hodnotenie riešení príbehov. Operuje pojmami nemravná morálnosť a mravná nemorálnosť. Nemravná morálnosť je vtedy, keď človek koná v zhode s morálnou normou, je považovaný za mravného, hoci s normou nesúhlasí (antinómia tzv. nemravnej morálnosti). K prípadu antinómie mravnej nemorálnosti dochádza vtedy, keď človek interiorizuje morálnu normu, je hodnotený ako mravný, hoci sa podľa tejto normy navonok neprejavuje (str.225). V desiatej, záverečnej kapitole, autor uvádza generalizácie a aplikácie. Rozlišuje:

- väzbové správanie – normami morálnosti je regulované nielen prejavene ale i prežívané správanie

- bezväzbové správanie má dve modalitty: kladnú a zápornú. Ide o to, že pri kladnom bezväzbovom správaní sa človek reguluje zákazmi, ktoré sú v jeho vedomí, prežívaní. Pri negatívnom bezväzbovom správaní sa sledujú rozhodovacie procesy, ktoré vedú k negatívnomu správaniu

- normy morálnosti ovplyvňujú dve stránky toho istého etického správania: prežívanú (skrytú) a prejavenu (vonkajšiu). Z vonkajších činiteľov uvádza najmä verejnú mienku, z vnútorných činiteľov uvádza najmä svedomie. Pre výchovu je dôležitá myšlienka autora, že vonkajšie a vnútorné faktory sú komplementárne a že činiteľom autoregulácie nie je abstraktné svedomie, ale konkrétne svedomie človeka (str.233).

Predpokladom, aby človek použil autoreguláciu je mimo iného poznanie seba, poznanie etických informácií o sebe. Vyplýva z toho, že rozhodujúcim činiteľom etickej autoregulácie je vlastne autorecipient, pretože disponuje relevantnými informáciami o svojom vnútornom aj vonkajšom správaní. Preto by sa mal psychologický výskum správania zamerať na informácie, ktoré má človek sám o sebe

- spoločným znakom pojmov mravnosť a morálnosť je, že sú špecifickými výsledkami regulatívneho pôsobenia morálnych noriem.

Autor uzatvára, že úlohou akéhokoľvek vzdelávacieho predmetu, je naučiť žiakov správne myslieť, eticky myslieť. Východiskom je riešenie aktuálnych etických dilematických príbehov z každodenného života človeka (str.248). V týchto častiach mi chýba hlbší rozbor úlohy cieľov v autoregulácii. Zeidner a kol. v Handbooku of Self-regulation (2001) pripisujú mimoriadny význam aj v súvislosti s morálnym správaním, práve cieľom, významom, ktoré si človek kladie pred seba a ku ktorým potom reguluje svoje správanie. V jednom výskume z tohto roku sa ukázalo, že okolo 50 percent mladých ľudí vo veku od 15 do 25 rokov nemá žiadne životné ciele, nedefinuje si zmysel a význam života. Výchova k hodnotám absentuje nielen v rodinách, ale aj školách, čo je ďalšia výzva pre výskumy a psychologickú a edukatívnu prax.

Kniha je napísaná náročným štýlom, obsahuje vlastnú konštrukciu teórie, modelov aj zisťovania mravného usudzovania a myslenia. Využitie vidím nielen vo výchove žiakov v školách, ale aj vo výskume, modelovaní programov etickej výchovy. Odporúčam, aby každý psychológ knihu poznal, využil pre prax etického ovplyvňovania seba a druhých ľudí. Osobitnú aplikáciu majú myšlienky profesora Gráca pre výchovu v školách. Sú v zhode s prezentovanými myšlienkami humanistickej a tvorivej výchovy, sú v zhode s tendenciami poznania vnútorného, mentálneho sveta detí a mladých ľudí a sú v zhode aj so silnejúcimi trendami výskumu autoregulácie. Autor etiku chápe ako teóriu morálky a morálku ako súhrn noriem regulujúcich správanie človeka. Z toho potom vyplýva, že učebný predmet etickej výchovy nemožno konštituovať bez noriem morálnosti. Keď chýba kognitívne spracovanie mravných hodnôt, potom sa stráca normatívnosť, ktorá sa v mravnom správaní vyžaduje. Nie je správne len uvoľniť atmosféru na komunikáciu, ale bez dôrazu na uvedomenie si významu hodnôt a noriem. Inak povedané, nie je možné humanizovať výchovu bez disciplíny v dodržiavaní etických noriem. Cituje P. Vaceka, ktorý napísal: „Ak máme odpovedať na otázku, týkajúcu sa posudzovania mravnej výchovy v súčasnej škole, potom odpoveď znie: nie je takmer čo posudzovať“. V. Levi v roku 1983 napísal, že „Dobro musí mať aj päste, avšak s tým dôležitým upresnením, že povinnosťou Dobra je urobiť všetko pre to, aby na päste nedošlo. Určiť, nakoľko je to možné, je tá najväčšia morálna úloha všetkých dobrých ľudí ako celku i jednotlivcov. Na miere tejto nevyhnutnej sebaobranu závisí morálna i fyzická existencia Dobra.“

Miron Zelina

P. Lajčiaková: Psychológia morálky. Akademické nakladateľstvá CERM, Brno, 2008

Najnovšiu monografiu Petry Lajčiakovej s názvom Psychológia morálky vydalo Akademické nakladateľstvá CERM v Brne. Autorka monografie pôsobí na Katolíckej univerzite v Ružomberku, ako odborná asistentka Katedry psychológie. Problémom morálky sa okrem ostatných vedných disciplín zaoberá aj psychológia. Pri demaskovaní svojho výskumného objektu musí preniknúť do hĺbín ľudskej psychiky, a tým sa stáva morálny fenomén najnáročnejším problémom poznávania človeka v psychologických vedách. V týchto intenciách autorka poskytuje náhľad do problému poznávania morálnej dimenzie osobnosti človeka. Podotýka, že človeka so všetkými psychickými problémami je možné pochopiť iba v tom prípade, ak ho perceptujeme komplexne, v jeho celistvosti. Monografia má v súčasnom vedeckom bádani veľký prínos, pretože psychológovia sa v minulosti touto problematikou zaoberali iba unilaterálne alebo až marginálne.

Autorka vychádza zo skutočnosti, že súčasná societa okrem krízy jedinca, identity, krízy umenia, krízy edukácie je poznačená i krízou zmyslu a relativizáciou axiologických systémov. Sociétu tretieho tisícročia nazýva ako mravne zdevastovanú a v tomto kontexte mnohí futuroológovia zdôrazňujú nutnosť globálnej revolúcie duchovného charakteru. Preto je žiaduce, dokonca nevyhnutné, aby sa človek s digitálnym myslením formoval a rozvíjal všestranne, aby bola obnovená humanita, navrátil sa k morálnej senzibilitate a hodnotám, pretože morálka ako v minulosti, tak i v súčasnosti je pilierom každej civilizácie.

Monografia pozostáva zo štyroch kapitol. V prvej kapitole sa podávajú poznatky o psychologických aspektoch, teóriách a konštitutívnej dimenzii morálneho vývinu. Charakterizované sú základné pojmy ako: vývin, morálny, morálny vývin, morálna kompetencia, morálne konanie, morálne myslenie, morálne postoje. Autorka zdôrazňuje, že človeka je možné poznať z kognitívnej, emocionálnej a behaviorálnej stránky.

V druhej kapitole s názvom „Kognitívno – vývinový model morálneho vývinu“ podáva integrálnu syntézu jednotlivých psychologických koncepcií morálneho vývinu, pričom osobnosťami, ktorých prínos na poli morálneho vývinu predstavuje, sú: Piaget, Kohlberg, Gilligan, Lind. O tom, že psychológovia morálky, konkrétne Piaget a Kohlberg, patria k najcitovanejším autorom, svedčí v prípade amerického psychológa Kohlberga, v bibliografii monografie uvedený enormný zoznam jeho diel. Je ich spolu šesťnásť.

Zaujímavou je podkapitola „Priekopnícka teória vývinových štádií“. Na základe Piagetovej analýzy sa skúma morálny vývin detí. Jeho cieľom bolo spoznať, akými cestami dochádza dieťa k rešpektovaniu pravidiel. Pozornosť si zaslúži podkapitola s názvom „Morálka spravodlivosti a starostlivosti“, kde na základe výskumov americkej psychologičky Carol Gilligan, autorka využíva komparáciu ženského a mužského morálneho usudzovanie. Pertraktuje, že morálka mužov a žien je radikálne diferencálna.

Morálke spravodlivosti zodpovedá mužská morálka a morálke starostlivosti zasa ženská morálka, pričom sú štruktúrne rovnocenné.

Predposledná kapitola pojednáva o výskumných metódach, ktorými sa meria morálne usudzovanie a kompetencia. Na zistenie stupňa morálneho usudzovania sa používala metóda Moral Judgement Interview vytvorená Kohlbergom a neskôr v modifikovanej verzii The Standard Issue Moral Judgement Interview. Autorka akcentuje, že oveľa praktickejšia a najpoužívanejšia je Restov test Defining Issues Test. Gibbs so svojimi spolupracovníkmi vytvoril metodiku Sociomoral Reflection Measure, ktorá sa považuje za najpriehľadnejšiu formu merania. Na meranie morálnej kompetencie sa vytvoril Moral Judgment Test, ktorý sa stal validným empirickým nástrojom.

V poslednej kapitole sa autorka venuje edukácii morálneho charakteru, kde vyzdvihuje účinnosť vied o výchove človeka. Zdôrazňuje, že morálnemu konaniu napomáha skôr emocionálne zakotvenie morálnych kompetencií, ktoré sa získava výchovou od raného detstva. Podotýka, že morálne kompetentný človek dokáže aplikovať vyznávané morálne princípy, ideály aj v každodennom živote. Jedným z metód, ako rozvíjať morálne kompetencie, je metóda riešenia morálnych dilem, ktorá je aplikovateľná na základných, stredných školách, univerzitách aj pri andragogike. Uvádza, že táto metóda má najbližšie k metóde riadených dialógov alebo besied.

Edukáciou sa dá v spoločnosti mnoho zmeniť. Ak sa bude neúčelne polemizovať nad súčasnou spoločnosťou, nad tým, že je už všetko stratené, je tu stále edukácia, ktorá keď použije správne metódy, správny prístup, bude ako buzola pre orientáciu správneho smeru jedinca. Nedávno vydaná monografia Petry Lajčiakovej je hodnotnou publikáciou pre odborníkov z vedných odborov ako psychológie, pedagogiky, etiky, sociológie.

Bernadeta Bernáthová

V. Chvála, L. Trapková

Rodinná terapie a teorie jin-jangu

Originální pojetí rodinné terapie, jež autoři představili v knize *Rodinná terapie psychosomatických poruch*, rozvíjejí v této knize o jin-jangovou teorii. Tu propojují s myšlenkami psychoterapie v západní medicíně. Autoři na četných kazuistikách ilustrují, co se v síti rodinných vztahů děje, když je rozdíl mezi pohlavími eliminován, jaké to má důsledky pro emoční pole rodiny, a tedy pro somatizaci, psychické a sociální problémy všech členů rodiny.
brož., 248 s., 345 Kč

S. Culley, T. Bond

Integrativní přístup v poradenství a psychoterapii

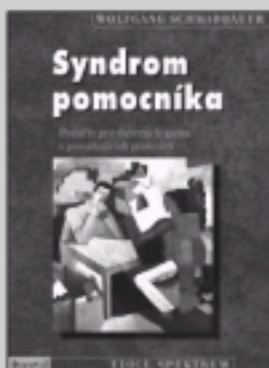
Autoři popisují základy lidovosti, techniky a strategie využitelné při poradenství či terapeuťické práci s klientem ve všech pomáhajících profesích. Popisují tři fáze poradenského procesu – inováti, střední a závěrečnou, ukazují jejich specifika a cíle a předkládají vhodné strategie k jejich vaptmálnímu dosažení. Východ provádějí skály z případových studií.
brož., 224 s., 349 Kč

W. Schmidbauer

Syndrom pomocníka

Autoři předkládá podněty pro důvěrní hygieny v pomáhajících profesích, včetně poznatky k předkládané tematice a výklad doplněný kazuistikami. Novými tématy jsou vliv syndromu pomocníka na párovou dynamiku, na jev mobbingu, nebo nebezpečí profesního vyhoření.
brož., 240 s., 329 Kč

F. Ruppert

Trauma a rodinné konstelace

Trauma a rodinné konstelace

Autoři popisuje a na řadě kazuistik dokumentuje vznik, průběh a možná následky psychického traumata v průběhu vztahů. Popisuje různé typy záření já u odlišných typů traumata. Postup práce KCI na základě vlastní dlouholeté zkušenosti s metodou rodinných konstelací, včetně vlivu do jejich záklonosti.
brož., 240 s., 349 Kč

Zádejte v knihkupectvích nebo na adrese: Portál Slovakia, PaedDr. N. Čabiňáková, Školná 36, 968 19 Nová Baňa, tel. 00421 910 995 655, 00421 45 6856 587, e-mail: portalslovakia@storiinae.sk

www.portal.cz

Hogrefe – Testcentrum nabízí nové slovenské verze psychodiagnostických metod

BIP – Bochumský inventár profesijných charakteristik osobnosti

BIP je určený na diagnostiku osobnostných predpokladov, ktoré sú rozhodujúce pre úspech v zamestnaní. 14 diagnostikovaných dimenzií (210 položiek), ktoré sú priradené k 4 rôznym oblastiam profesijných predpokladov, poskytuje profil osobnosti, ktorý možno využiť ako jedno z kritérií pri výbere a umiestňovaní pracovníkov, pri poradenstve v kariérovom vývine dospelých a v ďalších oblastiach.

NEO patřfaktorový osobnostný inventár

Inventár je jedným z najpoužívanějších osobnostných dotazníkov na diagnostiku faktorov tzv. Veľkej päťky. Inventár zisťuje úroveň jednotlivca v piatich osobnostných vlastnostiach: neurotizmus, extravertzia, otvorenosť voči zážitkom, svedomitosť a prívetivosť. Respondent počas administrácie odpovedá na 60 položiek, 12 pre každý faktor.

WISC-III^{SK} – Wechslerova inteligenčná škála pre deti

Diagnostika intelektových schopností detí vo veku 6–17 rokov – posúdenie celkovej úrovne i štruktúry rozumových schopností. Slovenská verzia WISC-III obsahuje upravené položky a národné normy vytvorené úpravou českých noriem na základe výsledkov porovnávacieho standardizačného výskumu. Diagnostikuje sa pomocou verbálnej a performačnej škály.

Osobnostný poker

Osobnostný poker je psychodiagnostická kartová hra, ktorú môžu používať riadiaci pracovníci, moderátori, tréneri, vzdelávací pracovníci, poradcovia a personalisti, to znamená všetci, ktorí pracujú s tímami a skupinami. Môže sa použiť pri práci s manažmentom, v projektových tímoch, v procesných tímoch, na oddeleniach či vo vzdelávacích skupinách v rámci firemného a mimofiremného vzdelávania. Hra je vhodná pre už existujúce tímy a skupiny, ako aj pre také, ktorých členovia sa ešte vôbec nepoznajú alebo sa poznajú len málo. Hru je možné využiť aj ako súčasť Assessment resp. Development Centre.

SON-R 2½-7^{SK}

Individuálny neverbálny test sa skladá zo 6 subtestov: Mozaiky, Kategórie, Skladačky, Analógie, Situácie a Vzory. Adaptované slovenské vydanie pripravujeme – zvýhodnená cena platí do 31. 12. 2008.

Úplný prehľad nabízaných titulů naši i zahraniční produkce najdete na internetové adrese: www.testcentrum.com nebo www.testcentrum.cz

STANOVY A ČLENSTVO V SPS

- Slovenská psychologická spoločnosť pri SAV je dobrovoľné vedecké a profesné združenie psychológov, ktoré pracuje ako občianske združenie. Usiluje sa o podporu a rozširovanie psychológie ako vedy i praktickej disciplíny, o rozvoj a využívanie psychologických poznatkov v spoločnosti.
- Orgánmi SPS, ktoré riadia a zabezpečujú všetky jej činnosti, sú: Valné zhromaždenie, výbor, predseda, predsedníctvo, výbory oblastných skupín a sekcií, revízor.
- SPS má tri kategórie členov: *riadnym* členom SPS sa môže stať iba absolvent vysokoškolského štúdia psychológie, *mimoriadnym* členom sa môže stať odborník z príbuznej či spolupracujúcej vednej disciplíny a študent psychológie počínajúc 3. semestrom štúdia. *Čestné členstvo* sa priznáva významným domácim alebo zahraničným odborníkom, ktorí sa osobitným spôsobom zaslúžili o rozvoj psychológie.
- Podmienkou prijatia za člena je podanie písomnej prihlášky, ktorej súčasťou je odporúčanie dvoch riadnych členov SPS. Každý člen SPS je povinný dodržiavať profesijnú etiku a dbať na hodnotu ľudského bytia.

Adresa:

SLOVENSKÁ PSYCHOLOGICKÁ
SPOLOČNOSŤ pri SAV
Ústav experimentálnej psychológie SAV
Dúbravská cesta 9
813 64 Bratislava
Slovenská republika
Tel: 02/5477 5625
Fax: 02/5477 5584

e-mail: sps@savba.sk
<http://www.psychologia.sav.sk/sps>

PSYCHOFÓRUM

2/2008

Psychofórum je bulletinom Slovenskej psychologickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied. Informuje čitateľov o aktuálnych námetoch a udalostiach z profesného života psychologickej obce. Je zasielané bezplatne dvakrát ročne tým členom SPS, ktorí zaplatili členský príspevok.

Redakcia a administrácia :

Psychofórum vydáva Hlavný výbor SPS pri SAV. Číslo1/2008 bolo financované z členských príspevkov SPS.

Redakčná rada: HV SPS

Distribúcia: SPS

Tlač: PELIKÁN, s.r.o., StaráGala, Holice

Adresa:

PSYCHOFÓRUM, Slovenská psychologická spoločnosť pri SAV, ÚEP SAV, Dúbravská cesta 9, 813 64 Bratislava, SR
E-mail: sps@savba.sk, alebo peter.halama@savba.sk

Príspevky posielajte na diskete (formát word, rtf), písomne vytlačeným textom, alebo elektronickou poštou.

Uzavierka budúceho čísla:

30. marec 2009

Príspevky v bulletine nemusia vyjadrovať názory členov redakčnej rady.

Za odbornú a jazykovú stránku zodpovedajú autori príspevkov.

HLAVNÝ VÝBOR SLOVENSKEJ PSYCHOLOGICKEJ SPOLOČNOSTI

<p><i>predseda</i> Doc. PhDr. Ivan SARMÁNY- SCHULLER, CSc. Križna 36, 811 07 Bratislava, tel.: 02/5542 3022 Ústav experimentálnej psychológie SAV, Dúbravská cesta 9, 813 64 Bratislava tel.: 02/5477 5625 fax: 02/5477 5584, e-mail: expssarm@savba.sk</p>	<p><i>podpredseda</i> Doc. PhDr. Mária BRATSKÁ, CSc. Studenohorská 73, 841 03 Bratislava, tel.: 02/647 805 39 Katedra psychológie FIF UK, Gondova 2, 818 01 Bratislava, tel. 02/59 339 437 mobil: 0903 207 710 e-mail: madabra@stonline.sk</p>	<p><i>výkonný tajomník</i> Doc. PhDr. Eva SZOBIOVÁ, CSc.. Katedra psychológie FIF UK, Gondova 2, 818 01 Bratislava tel.: 02/59 339 165, 02/52 962 129 mobil: 0902 657 727 e-mail: eva.szobiova@fphil.uniba.sk</p>
<p><i>hospodár</i> Doc. PhDr. Matej CZAKO, PhD. Karloveská 23, 841 04 Bratislava, tel.: 02/207 333 48 tel.: 02/59 339 130, mobil: 0903 233 348 e-mail: matej.czako@fphil.uniba.sk</p>	<p><i>revízor</i> PhDr. Štefan GRAJČAR Žehrianska 7, 851 07 Bratislava, tel.: 02/638 345 40 Ústredie práce , sociálnych vecí a rodiny Župné nám. 5-6, 812 67 Bratislava 1 tel.: 02/204 559 10, mobil: 0905 542 748 e-mail: stefan.grajcar@upsvar.sk</p>	<p><i>Psychofórum - zodpovedný redaktor</i> Mgr. Peter HALAMA, PhD. Katedra psychológie FH TU Hornopotočná 23, 918 43 Trnava Ústav experimentálnej psychológie SAV, Dúbravská cesta 9, 813 64 Bratislava mobil: 0911 337 134 e-mail: peter.halama@savba.sk</p>
<p>Doc. PhDr. Stanislav HVOZDÍK, CSc. Katedra psychológie UPJŠ Popradská č.66 040 11 Košice</p>	<p>PhDr. Jolana LAZNIBATOVÁ, CSc. Skalická 12, 831 02 Bratislava tel.: 02/4425 3892 Škola pre mimoriadne nadané deti Teplická 7, 831 02 Bratislava tel.: 02/4464 1214 e-mail: laznibatova@centrum.sk smnd@smnd.sk</p>	<p>Doc. PhDr. Vladimír SALBOT, CSc. Katedra psychológie, Pedagogická fakulta UMB, Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica tel.: 048/436 4716, e-mail: vsalbot@pdf.umb.sk</p>
<p>PhDr.Pavol ŠMÝKALA Lipová66/37, 92101 Piešťany tel.:033/7625259, mobil:0903460076</p>	<p>PhDr. Blandína ŠRAMOVÁ , PhD. Katedra pedagogickej psychológie Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre e-mail: bsramova@ukf.sk mobil: 0907 670 324</p>	
<p><i>sekretariát</i> Slovenská psychologická spoločnosť pri SAV Ústav experimentálnej psychológie SAV, Dúbravská cesta 9, 813 64 Bratislava tel.: 02/5477 5625 fax : 02/5477 5584, e-mail: sps@savba.sk</p>		